

KASVATUS

KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI
EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 9

8. AASTAKÄIK. — SEPTEMBER 1926

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 9

September 1926.

8. aastakäik.

SISU: Kõlbline kasvatus — *J. Aumann*. Noorsoo kohtud — *B. Steinberg*. Saksa keele hääldamisest meie koolides — *Ed. Wender*. Töökooli ellu viimas — *E. Rungi*. Zürichi koolioludest — *A. Weiderman*. J. Rumma & J. Kents — Euroopa — *V. Orav*. Tütarlaste keskkoolide kehalise kasvatusse õppekava eelnõu — *A. Rosenberg* ja *K. Müür*. Karskus. Statistika. Kroonika. Organisatsioonide teated. Ametlikke teadaanded ja määrusi. Uus õpetajate palga seadus. Uusi raamatuid.

Kõlbline kasvatus.

Dr. Joh. Erni järele vabalt *J. Aumann*.

Kõlblise kasvatusse eesmärgiks on arendada inimeses *kõlblist vabadust*. Inimene muutub moraalseks, s. t. kõlbliselt heaks, mõtleb, räägib ja tegutseb ausasti. Kasvataja peab püüdma taotella seda, et õpilane täidaks *vabatahtlikult* omi kohuseid. Nii oleks kõlblise kasvatusse üldine eesmärk *õigluse ja kohusetunde emotsioonide kultuur* ehk *kõbliline südametunnistus*. See ülesanne on teostatav, kuna kõlbluse algidud peituvad juba iga inimese hinges ja arenevad pedagoogilise tegevuse tagajärjel.

„Kõik inimese head kalduvused, — ütleb Pestalozzi, — on lähedalt seotud üksteisega. Ühe kalduvuse täielik arendamine kutsub ellu tegevuse ka teistes kalduvustes. On küllalt sellest, kui laps tunneb sisemist lõbu juba ühe oma kalduvuse tagajärgedest, ja terve ta hing sirutub valguse ja headuse poole. Kasvataja võib valida oma tegevusväljaks ainult mõne üksiku külje lapse hingeelust, ja ühes sellega ärkavad ellu ning hakkavad arenema ka kõik teised kalduvused“.

Mis puutub kõlblise kasvatusse abinõudesse, siis neid on kolm: *õpetus* (teoreetiline), *eeskuju* ja *isetegevus*. Eeskuju on väga tähtis mõjutamistegur. Lapsed kasvavad alalises kokkupuutumises

teiste inimestega ja nende silmade ees käib läbi terve rida häid ja halbu eeskujusid.

Eeskujul on kasvatuses palju suurem tähtsus, kui sõnadel. Eeskuju mõjub üheaegu inimese kahele tähtsamale meelele — nägemisele ja kuulmisele. Edasi, sõnad mis lapsele öeldakse, kutsuvad temas tahtmata ellu, olgugi nõrgal kujul, teatud vastupaneku; kui aga laps näeb oma ees „kujusid“, siis paistavad need temale mitmekülgsed, lapse emotsioonid ei võitle enam omavahel, ja mõju sellest on palju selgem ja kindlam, kui ainult headest sõnadest.

„Mingi asi ei kasvata last rohkem, — ütleb Wagner, — kui tubli, tegeva inimese lähedus, kus vaja ei ole enam jutustada, et: „tema isik särab ja soendab nagu päike“.

Peab siiski tähendama, et selle arvamise ees ei ole kõik peri. Näiteks arvab kreeka mõtetark Sokrates, et heategevusele võib õpetada inimest sõnadega: tarvitseb temale ainult rääkida sisse õiged mõisted heategevusest ja inimene hakkab tarvitama neid tegelikult. Samal vaatepunktil on seisnud ka kõik pedagoogid-usuteadlased, nende hulgas ka Martin Lutherus, kes ootas

jumal teab kui suuri tagajärgi katekismuse õpetamisest.

Lähedal sellele vaatepunktile seisib ka mõtteteadlane Locke, ja sama arvamine on kordunud veel hilisematel aegadel.

Isiklikult olen arvamisel, et teoreetiliselt kõlbluse õpetamist ei saa jätta kõrvale ega pole vajagi teha seda, kuna ilma nendeta ei saa varustada kõlblisi erihotsioone mõistete ja otsustega. Kõlbliste mõistete arendamine on tarvilik selleks, et laps võiks teha kõlblist head *teadlikult* ning *iseseisvalt*. — Muidugi oleb teoreetilise kõlbluse õpetamise kasu sellest, kuidas käsitatakse seda ainet. Kasvataja peab pidama kindlasti meeles, et laialivenitatud ja kuivad kõnelused toovad ennem kahju kui kasu. See esiteks. Teiseks, kõnelemised peavad olema rajatud kujukaile näiteile tegelikust elust. Kui rumaluse ja ettevaatamatuse tagajärjel omale häda tuleb, ja kui selle häda pahad tagajärjed on temale küllalt tuntavad ja käegakatsutavad, siis on õpetus ning juhatus täiesti omal kohal ja leiab ka vastukaja õpilase südames. Sarnaseid sündsaid juhuseid ei või sugugi jätta kasutamata. Selles sihis Pestalozzi märkis ära kasvataja töö, nõudes kõlbluse õpetamise sidumist igapäevase töö ja talitamisega kodus, et lapsed töötaksid ajajooksul ise endis välja õigluse ja kõlbluse vaated elule ja tema vahékordadele.

Kõneledes kõlblisest kasvatuses, ei saa jätta puudutamata ka usulise kasvatuses küsimust. Ühtlasi pean aga tähendama, et selle küsimuse kohta on valitsemas suur mõtete lahkuminek usulise kasvatuses pooldajate ja vastaste vahel. See küsimus on olnud elavaks kõneaineks lastevanemate ja kooli ning haridustegelaste ringkondades, nii välisriikides, kui ka meil Eestis. Eesti rahvas otsustas selle küsimuse 1923 a. rahvahääletuse teel. Selle hääletuse tagajärjed on teada kõigile.

Et olla erapooletu, toon mõlema poole, s. t. usulise kasvatuses pooldajate ja selle vastaste arvamised.

Kõigi usulise kasvatuses pooldajate arvamised võiks väljendada kokkuvõetult Dittes'i järgmiste sõnadega: „Kasvatuse ülesandeks on sisemise ühtluse

loomine usu ja kõlbluse vahel ning puhta ja tegeva ristiusu aluste istutamine noortesse hingisse. Määratumat harivat mõju noorsoole avaldab teadmine, et Taevane Isa hoolitseb kõigi olevuste eest, kindel usuline meel, vahékord kõikide inimestega, kui ühe Isa lastega, elav ja puhas usuline vaim, — kõik see annab noorele mehisust rasketel elusilmapilkudel, kindlustab ja kõvendab tema kõlblist jõudu. Meie kõlbline ilmavaade vajab täiendamist ja valgustamist usulise ilmavaatega, mis annab meile kujutuse Kõrgemast Olevusest, targast ja armulisest, kes valitseb inimeste üle, olgugi, et meie ei saa tema juhtivast käest tihti arugi oma inimeselise piiratud mõistusega.

Selle vaate *vastased* rajavad oma arvamise kahele väitele: üks väide, puht-ateistlik, seisab selles, et usu õpetamine on sisuliselt põhjendamatu, kuna usuteaduse põhilained jumalusest, hinge surematusest jne., lähevad teravalt lahku praegusaja teadusliku ilmavaate tulemustest. „Aga“, ütlevad tema pooldajad: „kui terve universum või kogu ilm, eriti meie maakera, on ainult pimedate füüsilis-keemiliste jõudude mängu tulemus, siis on inimeses juba olemas sümpaatia ja sotsiaalsete emotsioonide rikkalikud idud. Kasvatuse peab nad muutma teadlikkudeks, kõlblisteks, peab andma kätte neile sõjariista eetiliste mõistete ja arvamiste näol, mis põhjenevad sotsioloogilistel andmetel.

Teine, vähem radikaalne vaade nõuab usuõpetuse eemaldamist koolist sel põhjusel, et kooli lapsed tulevad kokku väga mitmesugustest perekondadest, kus usulised vaated samuti mitmesugused, isegi ateistlikud; ja kuna sarnane usuõpetus puudub, mis oleks nagu sünteesiks või ühendajaks kõikide teiste usuõpetustega, siis on ainuke väljapääsutee selles, et usuõpetus tuleb jätta mitte kooli, vaid perekonna ülesandeks; kool, mõnede arvates, ei või võtta enda peale dogmaatilise usuõpetuse õpetamist, vaid ainult Kristuse kõlbluse õpetamist.

Nagu näha, toetuvad ühe kui teise vaate pooldajad samadele pedagoogilistele mõtetele, millele toetuvad kõik kasvatusteadlased, s. o. *eeskujule*, *õpetusele* ning *õpilaste isetegevusele*.

Kõlbluse kasvatamisel on eriti tähtis osa kirjandusel, loodusteadusel, ajalool, laulul ja muusikal, mida tõendavad ka nende õppeainete meetodikad. Nad kõik ühiselt süvendavad, harivad, vormivad noort hinge ja moodustavad seega endist materjali, mis jääb elama noortesse hingedesse headuse, iluduse ja tõe ideaalidena. Väga väärtuslik ses suhtes on ka luule, usuliste kalduvustega laste juures eriti usuline luule.

Siin tulevad meele järgmised filosoof Kanti sõnad: „Ei ükski seni loetud raamatutest pakkunud mulle sarnast troosti, kui järgmised sõnad Taaveti 23. laulust: „Ka siis, kui ma käin surmavarju orus, ei karda ma kurja, sest et Sina oled minuga“.

Klassi ühing.

Harilikult arvatakse, et kool, võrreldes perekonnaga, on palju kehvem materjali poolest kõlblisteks elamusteks, kõlbliseks tegevuseks ja kõlbliste harjumuste omandamiseks. See vaade langeb aga täiesti ära, kui vaadata klassile kui ühingule ja kasutada teda sellelt seisukohalt.

Klassi ühing kujutab endast kõige pealt *töö-ühingut*. Kogu klass tervelt ja iga tema üksik liige eriti peavad püüdma saada kätte klassi üldist eesmärki väga mitmesuguse töö abil, millest võtavad osa kogu klassi õpilased.

Klassi üldise eesmärgina tuleb mõista intellektuaalseid, kõlblisi, esteetilisi ja usulisi nähtusi, tundeid, kalduvusi ja püüdeid, mõtteid, tegutsemisi ja harjumusi, mille jaoks materjal valitakse ja töötatakse läbi, võttes seejuures arvesse õpilaste arenemistasapinda ja silmas pidades lõppeesmärki — kõlbluse süvendamist.

Lihtnimene rahva hulgast, kes on oma iseloomu arendanud välja terve mõistuse ja elukogemuste varal, olgugi ta koolitamata, kuid selle eest kõlbliselt arenenud, võib julgesti kõrvu seista ükskõik missuguse isikuga haritlaste hulgast, kuigi need on temast ees oma teadmiste poolest.

Mida mitmekesisemad on õpilased oma vaimuannetelt, seda rikkam ja viljakam on kõlbluse mõttes klassi ühingu liikmete ühistegevus.

Mida rohkem õpetamine puudutab kõiki inimomadusi, seda enam on juhuseid vastastikuseks nõudmiseks ja pakkumiseks, seda selgemalt igauks tunneb, mis puudub temal ja mille poolest on teine rikas, ning ümberpöördukt.

Juba lihtne üheskoos viibimine, ühised elamused, laiendatud ning süvendatud mängude, ekskursioonide ja sõitude abil, ühine tegevus laulu- ja võimlemistundidel, jutuajamisel, aktused, pidud, koolinäitused jne, — kõik nad nõuavad vastastikust austamist ning istutavad lastesse solidaarsuse ja ühiskondluse idud. Siia juure kuulub ka veel vastastikune toetus ning abiandmine töödes, sel määral, et see ei too kahju iseseisvusele ja aususele, osavõtmine teiste saatusest, kasvava jõu tunne enese juures ja klassiteadvuses, enam ehk vähem selgem arusaamine, et kõik peavad piirama oma vabadust ühingu huvides. Juba esimesest õppeaastast alates peab õpilast läbistama teadmine, et klass on tööühing; ta peab tulema otsusele, et see tööühing taotleb kõrgeimat eesmärki, nimelt — oma liikmete kehalist ja vaimlist täienemist, justnagu kogu inimkondki on ühing sama eesmärgi saavutamiseks.

Igasugune laiskuse- ja kergemeel avaldus, igasugune lohakus ja looberdamine, tähelepanematus ja korrarikumine tunni ajal tuleb lugeda õpetaja ja õpilaste poolt ühise töö rikkumiseks, kahjuks, mis tehtud kogu klassi edule ja neid arutatagu kui klassi üldist asja. Iga õpilane teadku, et tema ülespidamisest oleneb ühise asja õitseng või närbumine, ja et ka tema on vastutav kogu ühingu virkuse, elukommete, töö ja edu eest. Sel juhtumisel tekib välise allumise järele ka sisemine, vabatahtlik allumine. Selle kõlbliselt arendava vaatepunktiga võivad harjuda vanemad õpilased. Kuid tulemused on ikkagi seda suuremad, mida varem tehakse sellega algust.

Võib julgesti ütelda, et ühiselul koolis on kindlasti ka suur kõlbline mõju õpilastele. Nii viisi istutatakse lastesse huvi ning arusaamine poliitilise ja seltskondliku tegevuse vastu; võib ütelda, et õpetades koolis ühiskondlikule korrale, valimistele, seadusandlusele jne. harjuta-

takse last ühiskondlikus töös ja rajatakse seega kindel alus tulevasele korralikule riigikodanikule. Arvesse võttes endisi juhtmõtteid, peab küll ühinema täielikult luuletaja Göethega üteldes: „Kui meie võtame inimesi niisugustena, nagu nad on, siis rikume nad; kui meie aga toimime nendega, nagu oleksid nad niisugused, nagu olema peaksid, siis viime nad sellase kõrguseni, milleni nad oleksid pidanud jõudma“.

Kõlbline isetegevus.

Peatume nüüd ka laste isetegevuse juures nende kõlblise arenemise vallas. Siin olgu laste töö juhitud harjutustele *enesetaltsutamises*. Kasvataja peab koon-dama kogu oma energia sellele, et kõvendada kasvandikkudes häid harjumusi ja kaotada halbu. Harjumustena tuleb mõista võimalisi omadusi, mis põhjenevad lapse loomulikkudel kalduvustel ja pedagoogiliselt rajatud harjutustel. Selles mõttes on ka *heategevus* omadus teha head vabatahtlikult, sundimata. Kuna aga iga omadus saadakse harjumuse teel ja arendatakse harjutamis-tega, siis järeldatagu sellest, milline määratu tähtsus on kõlblisel harjumusel kasvatuses.

Inimene hoiab vanaduseski alal need vaated ja aiated, mis tekkisid temas noorpõlves, ja oma heade elukommete eest paljud võlgnevad tänu mitte nii väga oma mõistusele, kui just oma ammusteile harjumustele. Seepärast on seegi juba suur võit, kui harjutakse enesetaltsutamisele, sõnakuulmisele, lah-kusele, armastusele korra vastu jne. Muidugi ei ole see veel tõsine kõlbluse kasvatus, kuid tema abil ja alalise har-jutamise teel inimene läheneb samm-sammult headusele: see, mis esialgu sündis koguni vastumeelt, mehaaniliselt, muutus vähehaaval täiesti teadlikuks kõlbliseks tegevuseks. Edasi, arutihti, kui ei jätku meil kindlust ega jõudu, aitab meid harjumus. Sellepärast peab andma Rousseau'le õiguse, kui ta ütleb, et „kasvatus on ainult harjumus“. Mida on siis vaja lapsele õpetada kõlbluse suhtes? Ei midagi muud, kui seda, et pookida temale külge sõnakuulmist, asjade õiget hindamist ja vähenõudlik-kust.

Mitmesugused kõlblise kasvatus-e abinõud.

Abinõudest, mis aitavad saavutada tagajärgi kõlblise kasvatusel alal, võiks nimetada eeskätt nelja: armastust, tööd, järelvalvet ja ausust.

Kasvatustöös mängib *armastus* kahtlemata peaosa: tema on ühel ajal kasvatuse abinõu ja ka eesmärk. Pedagoogilised kogemused räägivad küllalt selget keelt sellest, et kasvatustöö peab tugema armastusele.

Lahkuseta, armastuseta ümberkäi-mine lastega muudab nad suuremalt osalt tuimadeks, pealiskaudseteks ja too-reteks inimesteks. Kuna ümberpöör-dult, väga sagedasti isegi käestäraläi-nud lapsed armastaja pedagoogi juha-tusel said kasulikkudeks seltskonna liik-meteks, kuna tee lapse tahtmise juure käib tema südamel kaudu.

Kiirelt arenenud ühiskondliku ede-nemise tõttu ja ristiusu aadete levine-mise tagajärjel viimaste aastasade jooksul on sõlidaarsuse tunde arene-mine teinud hiigla edusamme, ent palju aega kulub veel selleks, et iga inimene tunneks enese olevat liikme ühisest jao-tamatust inimkonnast. Ka kasvatajal või-vad olla omad suured teened selles tähtsas töös. Ja sellepärast tulebki rõ-hutada esiteks seda, et lapsi peab püüdma viia niikaugele, et nad kan-takse otsekui oma tunnete ja ettekujutustega teise inimese hingesse, inim-vahekordadesse ja teiseks — et lapses peab kasvatatama lugupidamist ini-meste seltskonna ja tema elu vastu.

Tööl, nii kehalisel kui vaimlisel, on suur pedagoogiline väärtus, sest et tema kisub lapse mõtled ja püüded eemale kõigest halvast, kindlustab tema tahet headuses ning kasvatab last *tegeva ide-alismi vaimus*. On aga tööl kord niisugune proovitud ja hoiatav väärtus kõlb-lise kasvatusel alal, siis on selge, et kasvataja juba kõige varasemal eluaas-tail peab õpetama lapse õieti töötama. Kui lapsele antakse kätte töö, mis teda huvitab ja rõõmustab, samal ajal aga ühtlasi on kasulik, siis on päevaselge, et lapsele on kõige otsekohesemalt ja väga edukalt mõjutud kõlblise arene-mise suunas.

Järevalve. Piiramata vabadus võib lapse viia hävinemisele; sellepärast peab kasvataja tema järele valvama ja pingutama ohjad seal, kus antud vabadust mõeldakse tarvitada kurjasti. Seejuures olgu ühtlasi tähendatud, et lapse elukommete hindamises ärgu oldagu väiklane pedant. Kasvatuse ideaal pole kasarm ega klooster. Hoopis selle vastu, askeetlik munga tee ei vii sugugi kõlblise täienemise poole. Seda võib saavutada palju kergemini, kui mõistlikult kombineeritakse armuline ümberkäimine lastega ning kui organiseeritakse õiglaselt nende töö.

Ausus. Pestalozzi mõistis hinnata neid määratu suuri teeneid, mis on kõlblise kasvatusel alal aususe kasvatamisel. Õpilasele, kelle süütegu oli tehtud avalikuks, ta esitas küsimuse: „Kas tõesti mõtled sa ajajooksul saada hirmu ja põlguse asjaks oma naabritele ja kodustele?“ Nii hakkab lapses vähehaaval orienteeruma headuse algus, esiteks muidugi arvesse võttes ainult ümbruskonna arvamist, kuid hiljem kujuneb sellest välja omaenda mõõdupuu headuse ja aususe kohta.

Kõlblise kasvatusel käik.

Kanti arvamise järele on kasvatus-teaduse keskpunktiks *kohusetunde kasvatamine*; kohusetäitmist *kohusetunde enda pärast* pidas tema kõrgemaks eesmärgiks, mille võib taotella inimlik kõlblus. Kohusetäitmine peab saama inimesele *omaduseks* ja selles tuleb last harjutada juba kõige varasemates eluaastates. Kui lapsed täidavad neile antud kohused korralikult, ükskõik kui väikesed need ka ei oleks — siis on kindel, et neisse istutatakse alus ikka suuremate ja keerulisemate kõlbliste ülesannete lahendamiseks.

Meeldiv tunne, et kohustus on täidetud, virgutab last kohusetäitmisele ka tulevikus ja teeb selle isegi meeldivaks. Kohusetäitmise eest võib anda tasu, kuid tuleb kindlasti hoiduda seda tasu eest ostmast. Selle põhimõtte teostamine on kasvataja taktitundest.

Südametunnistuse kasvatamine.

Psühholoogia õpetuse järele võib südametunnistus *areneda*, järjelikult — teda on võimalik kasvatada. Alguses on

kasvataja lapsele ise oma isikuga südametunnistuseks, s. t. ta on lapsele kõlblise elu kehastuseks. Aastate kestel juurdub kõlbline seadus lapse hinge, muutub tema alaliseks osaks ja teatab oma olemasolust lapsele iga töö ja tegevuse puhul.

Abinõusid, mille varal südametunnistust võib kasvatada, oleks neli: 1) kõlblise mõtlemise arendamine; 2) vastutustunne, mis saadakse kätte siis, kui tarvitatakse karistusi õieti; 3) kõrgema aate istutamine lapse hinge, mille ees ta tunneks olevat enese vastutava, nimelt — inimsuse ja jumaluse aate ees ja 4) põlguse äratamine lapse hinges kurjuse vastu ja tungi kõlblise kõrguse poole; see eesmärk saavutatakse sel teel, et laps jõuaks alati kindlale otsusele selle kohta, et on olemas kindel ja lähedane side heategevuse ja südametunnistuse rahu vahel, mida ta peab kalliks.

Vaimlise vabaduse kasvatamine.

Vaimliselt vaba inimese võib kasvatada ainult ühe, kuid väga tähtsa tingimuse juures, ja nimelt — kui juba kõige varasematest eluaastatest alates täidetakse ainult need lapse soovid, *mis on kõlbliselt õigustatud*. Seda kergem on lapsel tulevikus reguleerida oma tahtmist kõlbliste mõistete ja arvamiste abil. Viimaste tekitamiseks on aga kõige pealt vaja lapsele abiks olla õige mõõdupuu väljatöötamisel kõigi asjade hindamiseks. Aastate jooksul koguneb talle rikkalik tagavara kõlblisi ideesid, mis aitavad teda võita omi halbu kalduvusi.

Nii nõuab kõlbline täienemine (muidugi alaline täienemine) kolme vaimuomaduse esialgset konsolideerimist, mille tekkimine on lähedas ühenduses ka kolme pedagoogilise meetodiga: eeskujuga, juhatusega ja õpilase isetegevusega, — ja kolme pedagoogilise põhjoonega: mõistuse, emotsioonide ja tahte kultuuriga; ma mõtlen siin: 1) mõõdupuu tekkimist lapsele asjade hindamiseks; 2) rahuldustunde kasvatamist ja 3) õpetamist sõnakuulmisele. Ütlen mõne sõna veel esimesest ja viimasest ülesandest (teisest — rahuldustunde kasvatamisest — oli juba jutt)

Kõlblise hindamise arendamine seisab selles, et last õpetatakse hindama õigest vaatekohast üldse kõiki asju, eriti aga just omaenda kalduvusi ja tunge, soove ja tegusid ja peale selle—õpetada last vahet tegema objektiivsete, absoluutsete ja subjektiivsete, vabalt tekkinud väärtuste vahel. Ainult siis jäävad lapse hinges elama kõlblised normid ja saavad temale nendeks teenäitajateks tähtedeks, millest räägib Schiller, öeldes inimesele: „Sinu rinnas säraavad sinu saatuse tähed“.

Mis puutub sõnakuulmisse, siis on see kasvatuses kõige esimene ja kõige tarvilisem tingimus. Sõnakuulmist tuleb õpetada lastele juba kõige varasematel eluaastatel. Oma tahtmise painutamine vanema tahtmise alla, selle järele Jumala tahtmise alla — niisugune on sõnakuulmise loomulik evolutsioon. Normaalsete laste juures on see ülesanne kerge teostada; palju suuremat vaeva nõuab ta hingeliselt haigete laste juures. Ent nii ühede kui teiste juures on vaja silmas pidada seda kuldset määrust: „kõik sündigu omal ajal“.

Kokkuvõte.

Pestalozzi kirjatööde tundjad vist mäletavad tema sügavamõttelisi sõnu: „Kõlbline kasvatus põhjeneb kolmel alusel: 1) kõlblise ilmavaate kasvamine on võimalik ainult puhtate, rikkumata tunnete abil; 2) laps peab alalõp.mata end harjutama enesetaltsutamises; 3) kõlblise kasvatus tulemused jäädvustatakse ümbruskonna õiguseliste ja kõlbliste vahekordade vaatluse ja hindamise abil“.

Lisaks neile kolmele ülesandele, mille lahendamine algab juba perekonnas, toob kool omalt poolt veel juure neljanda, nimelt: kõrgemate huvide loomine ja lapse hinge rikastamine ausa ilmavaatega. Ent peale selle peavad mõlemad, nii kodu kui kool, õhutama lapses armastust töö vastu.

Lõpptulemu:ena pärib inimene suurima õnne: tema saab kõlbliselt vabaks ja tema hinge valdab leekiv armastus tõe, headuse ja ilu vastu. Armastus kõige vastu, mis ideaalne, ja vabadus üheskoos, loovad aga suure rahva ja suured inimesed, sest et ainult kõlbline suurus loob suure inimese ja rahva suure (Jung)“.

Noorsoo kohtud.

B. Steinberg.

Noorsoo kohtute asutamise küsimusega tuleks meil teha rohkem tegemist. Väljamaal, eriti Saksamaal ja Põhja Ameerikas, on lastekaitse noorsoo kohtute ellukutsumisega saavutanud kõige paremaid tagajärgi. Jääb ainult soovida, et ka meie ühineksime selle liikumisega noorsoo kaitseks.

Noorsoo kohtute asutamise kasuks kõnelevad mitmed tähtsad asjaolud. Seaduste täitmise järele valvab riik. Tema on huvitatud sellest, et lapsed oleksid kaitstud kuritöödest osavõtmise eest ja ei puutuks kokku kurjategijatega. Selle ülesande teostamiseks on kõige otstarbekohasem järelvalve ja moraalne mõju arenemisteel viibivatele alaealistele. Meie praegune kohtupidamise viis ei võimalda aga seda. Süüdistamine, ülekuulamine, kohtuotsus,

karistus, areteerimine — peavad alaealiste kohtus olema teistsugused, kui nad on praegu. Ainult taevast ise teab, kui palju lapsi on läinud hukka ja saanud seltskonna vaenlasteks selle tõttu, et neid mõne väikese eksimuse pärast on paigutatud vangimajja, saadetud kolooniatesse ja talitatud nendega kui tõsiste kurjategijatega.

Missugused lapsed alluvad noorsoo kohtutele? Alaealised, kes kerjavad, koolis ei käi, sõimu- ja vandesõnu tarvitavad, öösiti hulguvad, kõrtsides käivad ja kurjategijate ning lõbunaiste seltskonnas liiguvad; siis vanemateta lapsed, kellel puudub toitja ja ulualune, ja viimaks alaealised, kes on eksinud üldiste seaduste vastu.

Kuidas organiseerida noorsoo kohtupidamist? Temal ei tohi olla kokku-

puutumist hariliku „vanainimeste“ koh-tuga, ta peab olema iseseisev, eri ruu-mis, temal on oma arhiiv, oma amet-nikkude koosseis ja oma kohtunik, kes oskab lastega ümber käia, kes lastega räägib, nagu täiskasvanud inimene täis-kasvnutega, kes on lapsele sõbraks ja seltsimeheks. Laps peab kohtuniku ees unustama, et ta on kohtus; ta peab ainult tundma, et temale soovitakse head, ja teda armastatakse isaliku ar-mastusega. Kohtuniku ülesanne on: mõjuda hingeliselt, moraalselt lapsele ilma karistusabinõudeta. Kasvatusmajja, parandusmajja ja kolooniatesse saade-takse laps ainult siis, kui tema viibi-mine vabaduses on ümbruskonnale kardetav. Enamus lastakse vabaks ja nende järele seatakse järelvalve. Siin on kõigil juba võimalik kaasa aidata: üliõpilased, vanemad õpilased, lesed, õpetajad, kirikuõpetajad, lastesõbrad jne. — igaüks valvab ühe lapse järele, on tema sõber, kaitsja, nõuandja, tema vend ja õde. Niisugusel teel rikastab mõnigi oma elu, annab temale sisu ja väärtuse.

Kohtunikul on õigus oma äranäge-mise järele valida isikuid, kelle üles-andeks on laste järelvalve. Ameerikas nimetatakse neid kohtuniku abilisi „pro-bation officers“.

Kohtus tuleb teatud lapse asi aru-tusele usaldusvääriliste kodanikkude kaebuse põhjal ehk jälle kohtuniku al-gatusel. Niisama on kaebuse algata-jaks ka „probation officer“. Kohus kutsub tunnistajaid välja jne. Kui tingimata on vaja last areteerida, siis ma-hutatakse ta ruumi, mis ei ole küll vangimaja, rohkem aga varjupaik, kus eriliste kogemustega teenijad ja kasva-tajad hoolitsevad noore kurjategija eest.

Kohtu ees on „probation officer“ väi-keste kurjategijate kaitsja. Tema teatab kohtule kõik lapse kohta korjatud and-med, tunneb lapse hingeelu, tema hu-visid, koduseid olusid jne.

Kohtuotsus on lõpulik. Ainult koh-tunik ise võib teda muuta ja tühistada.

Kohtuotsuses on näpunäited selle kohta, mis lapsega tuleb teha, missu-gused kasvatus- ja parandusabinõud võtta tarvitusele jne.

Kui kohtuotsus on kuulutatud lõpu-likult välja, algab „probation officer'i“ hooldaja ja järelvalve amet. Tema val-vab lapse elukäigu ja kasvatus järele, käib teda kodus vaatamas, valvab tema töö järele ja on tema sõber. Kohtu poole pöörab „probation officer“ ainult siis, kui kõik tema katsed last paran-dada, on jäänud tagajärjeta. Põhja-Ameerikas on need „probation officer'id“ väga lugupeetud ja iseäranis perekon-dades on nad vanematele sagedasti abi-listeks ja nõuandjateks kasvatus alal.

Kui vaja on last perekonnast ja ümbruskonnast eraldada, katsutakse teda paigutada usaldusvääriliste isikute juure, kasvatusmajja ehk teatud kooli (reform and industrial school).

Kord nädalas tulevad kõik lapsed, kes on „probation officer'ite“ järel-valve all, kohtuniku ette, esitavad te-male vastavate õpetajate ja kasvatajate poolt antud tunnistused ülespidamise kohta nädala jooksul, ja kohtunik peab lühikese kõne. Kõne sisuks on mõni kasvatuslik, lastele arusaadav teem, millele järgnevad küsimused ja vastu-see kohtuniku ja laste vahel. Kohtu-nik on nagu isa laste keskel, jagab kii-tust ja laitust, kutsub jutuajamisele nelja silma all ja on kindel, et tema kasvatusabinõud mõjuvad.

Noorsoo kohtute ülesanne on riiklik abiandmine lastele, kes on sattunud halvale teele. Noorsoo kohtute kaudu on võimalik peasta lapsi, keda olud kuritööle ahvatlevad.

Ka meil oleks aeg noorsoo kohtute peale mõtelda. Kõlbluse langemine, alkohol, suguhaigused ja teised karde-tavad tegurid mürgitavad laste hinge-elu ja valmistavad pinda kuritegevu-sele. Meie lapsed on aga meie parem tulevik. Meie riigi saatus ja heakäe-käik olenevad nendest, kes praegu kas-vavad. Riigi huvid nõuavad tähelepanu nende lastele, kes on kõrvale kaldu-nud õigelt teelt.

Peab soovima, et vanemate kultuur-riikide eeskujul ka meil varssi avatakse noorsoo kohtud. Haridusministeeriumil ja kohtutegelastel on siin tänuväärt ülesanne, millega viivitamine oleks an-deksandmata patt meie laste vastu.

Saksa keele hääldamisest meie koolides.

Ed. Wender.

Iga õpetaja, kes saksa keelt kui võõrast keelt õpetab meie koolides, võib panna tähele, kui mitmekesiselt õpetatakse selle keele hääldamist. Keskkoolides, kus puuduvad algkooliklassid ja kus esimese klassi õpilased tulevad kokku maa- ja teistest linna algkoolidest, on hääldamine selles klassis niivõrt lahukuminev, et kulub palju aega ja vaeva, enne kui õpetaja suudab teda enam-vähem ühtlustada. Klass sarnaneb selles suhtes otse muusikariistale, mis on läinud häälest ära, ja mida vaja uuesti häälestada. Tihtilugu on aga õpilase harjumused ajanud juba niivõrt sügavaid juuri, et katsed parandusi luua ei anna jäädavaid tagajärgi. Ühtlust hääldamise õpetamises ei ole meie koolides sellepärast, et meil puudub norm, millest õpetaja oleks kohustatud kinni pidama. Praegu õpetab iga õpetaja nõnda, kuidas ta on ise harjunud hääldama, ehk hoiab kinni õpperaamatust, mille järele ta annab algõpetust saksa keeles ja kus on kirjutatud ette see ehk teine hääldamisviis. Lahkuminekuud on nii silmapaistavad, et koolis, kus kaks õpetajat saksa keelt õpetavad, tuleb algusest saadik kokku leppida omavahel hääldamise õpetamises, et hääldamises ei tuleks ette muudatusi klasside ülemineku juures ühe õpetaja juures teise kätte.

Samuti on lugu ka meie algkoolide saksa keele õpperaamatutega. Võtame kõige tarvitavamad. Pezold'i õpperaamatus on hääldamise harjutused läbi viidud niinimetatud „Bühnenaussprache (Hochsprache)“*) alusel, välja arvatud üksikud juhtumised.**)

*) Th. Siebs. Deutsche Bühnenaussprache, Hochsprache. Bonn, 1922.

***) Kahjuks sisaldavad Pezold'i õpperaamatu lõppu asetatud „Ausspracheübungen“ täishäälikute suhtes, kus neid võrreldakse eesti-keelsete täishäälikutega, ebaõigeid andmeid, mis teeb kõlbmatuks selle tabeli tarvitamises selles osas. Ü saksakeelses „grün“ ja eesti-keelses „müür“ ei ole üks ja seesama. „Meie hääldame ühiskeeles ja põhjaeesti murrete valdavas enamikus ikka *üi*, kuid kirjutame traditsiooniliselt siiski *üü*“ (Saareste). Võrdlus eesti-keelsete sõnadega „äär“, „ära“ ei ole ka ko-

raamat pakub kaunis palju näpunäiteid hääldamiseks, kuid vaikib mõnes just huvitavas küsimuses, nagu *ei* ja *eu* hääldamises, jättes neid õpetajale hääldada oma harjumuse järele. Sosaar-Waldson'i õpperaamatus on nähtud küll ette *ei* ja *eu* hääldamisviisi, läheb aga sarnasest Pezold'i raamatus lahku. Ühtlust õpperaamatud selles ei paku.

Teistel maadel, kus õpetatakse saksa keelt ja kus see küsimus lahendatud, on võetud normiks ülalnimetatud „Hochsprache“. Meie endises koolis vene ajal kerkis hääldamise küsimus ka päevakorrale („Pädagogischer Anzeiger für Russland“, 1910, 1911) ja pidi otsustatama järgmisel uute keelte õpetajate kongressil, mille kokkutulemist aga takistas ilmasõda. Ka meie saksa koolides püütakse lahendada praegu seda küsimust. Viimasel ajal on tehtud Tartu Saksa Õpetajate Liidu ülesandel kindlaid ettepanekuid saksa keele hääldamise reguleerimiseks saksa koolides Eestis („Hochsprache“ alusel).*

On selge, et just võõra keele hääldamises on vaja järjekindlust rohkem kui emakeeles, mida ümbruse mõju all võib kõneleda ka murdelisemalt. On ju koolilapse tung võõrast keelt ära õppida algusest saadik seotud lõbutundega, mida temas äratav võõras artikuleerimises sisalduv vaheldus ja võõra keele kõla. See lõbutunne ongi tähtsamad tegureid, mis iseäranis algastmel eden-dab keele õppimist ja ka pärast ühes teiste teguritega viib keele äraõppimisele. Juba see psühholoogiline moment nõuab

hane. Üldse ei tuleks võrdlemiseks tuua ette eestikeelseid täishäälikuid juba sellepärast, et nende artikuleerimisest suunurgad ei võta osa, kuna saksa keeles see on ümberpöördukt. Seda iseloomustavat lahkuminekut tuleb kriipsutada alla eesti õpilastele eriti.

*) Vorschläge zur Regelung der deutschen Aussprache in den deutschen Schulen Estlands. Zusammengestellt von Prof. Wiget ja teis. See brošüür võiks huvitada kõiki, kes õpetavad meie eesti koolides saksa keelt (hind 20 m.).

hääldamise ühtlustamist, et õpilane ei oleks sunnitud oma õppeaja jooksul muutma oma hääldamisviisi õpetaja vahetamise puhul.

Nii siis, saksa keele hääldamine meie eesti koolides vajab tungivalt *reguleerimist*. Mis alusel see reguleerimine sündigu, kas täiesti tähendatud „Hoch-

sprache“ alusel, või tehakse selles mõned üksikud erandid meie balti-saksa hääldamise poole, see on iseasi. Igatahes segadusele hääldamises, mis praegu valitseb meie koolides, tuleb teha lõpp. Küsimuse lahendamise peaks algatama uute keelte õpetajate kongres.

Töökooli ellu viimas.

E. Rungi.

Aastate kestel on „Kasvatuse“ veer-
gudel käsitatud töökooli elluviimise küsi-
must nii mitmestki seisukohast.

On arvestatud õpetajaskonna võimisi, puudulikke õppevahendeid, ebasoodsaid kooliruumi, mittevastavat õppekava jne. Nii siis, enam-vähem puhtpedagoogilisi, meetoodilisi tegureid.

Katsetes töötada koolitoas töökooli põhimõttele, olen aga veendunud korduvalt selles, et peale ülalmainitu on siin veel muid suuremaid takistusi, kui seda võis arvata.

Oletan, nimelt, et mõõduandvamad takistused töökooli elluviimisel, eriti just maakoolides, on enam-vähem puhtpsühholoogilised, ja just nende takistuste kõrvaldamine oleks kogu meie haridustöös suurim edusamm.

Klassis on paberivoltimine. Töö lastele huvitav, jõukohane. Annab kerge võimaluse kutsuda ellu laste isetegevus; rakendab tööle nende käed ja silmad, mõistuse ja tunded.

On tarvis käänata vait just sellele kohale ja nii, aga mitte teisiti. On tarvis mõõta, jaotada, korrutada. On tarvis valida värv, mis kõlbaks kokku teise osa värviga jne. Nii siis, terve rida takistusi, mis võidakse võita, ja võit õnnestub!

Sammukene üldõpetuse teel on astutud ja niisuguse andumusega, et ei märkagi, mil kellahelin teatas vaheaja algust ja selle lõppu.

Teisel päeval aga on tuju halb, nutuvõru suu ümber. Põhjus?

Kodus tõeldud kõvasti, et niiviisi raisatakse paberilipakatega asjata kallist kooliaega.

Ennem pandud niisuguse puruajamise eest terveks tunniks seisma. Kui koolis ei osata õpetada muud paremat, siis vähemalt ärgu küsitagu paberi ostmiseks raha.

Teisel ei panda last kooli, sest et ta karjas võivat veel paremini ja pike-
mat aega savi pätsida, kui tehakse seda koolis. Seejuures aga on hoitud ka kari.

Kolmas ei suuda saada aru, miks tema laps peab koolis käima veel tervelt neli aastat, kuna ta kodus on ema järel õppinud pähe enam kui poole osa kooliraamatu lugemistükke, ja ükskord üks on selge kui vesi.

Sellased arvamised ei tule kahjuks mitte ainult „metsanurga meeste“ suust.

Analoogiliste nähtuste ja nende põhjuste uurimisel osutuvad need psühholoogilisteks nähtusteks, mille juured on sügaval rahva hinges.

Meie rahva laialised hulgad ei austa tööd, ei oskagi seda austada.

See kõlab kui paradoks, kui paneme tähele, kuidas meie taludes koidust ehani tööd rühmatakse, kuidas lapsed juba varakult, vast liig nooreltki, rakendatakse tööle, nõutakse neilt liig paljugi tööd.

Kuid otsustada ainult selle järele, et eestlased on tööarmastaja rahvas, kas see ei ole vast liiga julge järeldamine.

Tööd rühmatakse, seda ei saa salata aus vaenlanegi. Aga tööd rühmatakse nagu ori, nagu tööloom, kuid tööd ei austata. Nii sagedasti on töö, eriti kehaline töö, hädaasi, paratamatus; aga ka häbiasi, mida häbenetakse.

„Töö on vanade hobuste ja rumalate inimeste jaoks,“ see kõnekäänd käib mõnel pool juba vanasõnana.

Igasugune „äri“, angeldamine, spekulatsioon, — vaat, see on moes!

Juba tollest ajast, kui rahvas loos jutud Vanapaganast ja Hansust, on pärit vaade, et „mõni mees võib olla töö vaenlane ja püüab kaotada tööd maailmast“ (Eesti muistsed jumalad ja vägimehed. M. J. Eisen. II trükk, lhk. 150).

Ja rahva sümpaatiat on ikka ja alati olnud Hansu poolt.

Ammuks see oli, kui kehalist tööd peeti üldse alandavaks, vähemalt nende kohta, kes tahtsid end esindada vähegi haritud inimesena. Ja see vaade pole kadunud praegugi veel lõplikult.

Imestatakse, et ülikoolist tulnud noormees põllul künnab; võdrastatakse, et asunikuks saanud parun veab sõnnikut.

Kuid tööväärtusest lugupidamine ja arusaamine on veelgi ebanormaalsem, kui aset leiab nähtus, kus üks ja sama rahvarühm teeb ühele õpetajale sellepärast etteheiteid, et ta suvel kepp käes maanteel jalutab, teisele, et see põllul töötab, ja, nende arvates, liiga palju sellest püüab kasu saada.

Lõppotsus on aga mõlema kohta üks: tarvis kruvida õpetajale maksud võimalikult kõrgele. Et õpetajad oma umbes 100.000 margalise palga juures peavad maksma suuremaid makse kui talumehed, kes ainult karjast saavad kaks kuni kolm korda rohkem raha, see muudab kogu meie maksusüsteemi mingiks perpetuum mobile'ks.

Sellega selgub siis ka, et haridustööd hinnatakse veel vähemaks kui isegi kehalist tööd.

Kingsepp lööb saapale pooltalla, ja ta on õigustatud saama tasu selle eest. Kes mõtlekski vaielda selle vastu!

Seltskonnategelased töötavad kuude ja aastate kaupa, et laulukoori õpetada, näitemängu harjutada, et teenida raha ühise ettevõtte kasuks. Ärgu ta aga mingi enesele oma töö eest tasu küsima, see oleks ennekuulmata häbematus!

Kas meil siis tõesti ei ole idealiste, kes teeksid seltskondlikku tööd tasuta?!

Idealiste on, ja seltskondlikku tööd tehakse enne kui pärast.

Kuid ka suurim idealist ei häbenenud paluda: „Meie igapäevast leiba anna meile tänapäev“!

Seda palvet on õpitud ja õpetatud, kuid, nagu näha, ei osata seda veelgi täielikult. Ei osata just nende ridades, kes usuõpetuse pihta viimasel ajal kõige rohkem on trummeldanud.

Ärgu arvata, et see meil Eestis ükski on niiviisi. Igal pool, kus sotsiaalpoliitilised ehk kultuurilised oied on hoidnud pikemat aega töötasu ebanormaalse, ei hinnata ega austata tööd õieti.

Tahaksin juhtida tähelepanu ainult kahele hiljuti märgitud nähtusele, kuidas Belgia õpetajad püüavad parandada omi palgaolusid, ja mis Inglise haridusminister arvab õpetajaskonna töö väärtusest („Kasvatus“ Nr. 12, 1924).

Märksa parematel tingimustel palga ja lugupidamise suhtes võib töötada Soome õpetaja.

Selle põhjuseks on juba kogu rahvale omane töö austamine ja vääriliselt hindamine. Seal hindab juba tööline ise oma tööd, hindab seda ka tööandja. Käperdajaid ei salli kumbki.

Palk on pikemat aega arvestatud elatismiinimumi hinna järele. Pole sugugi ime, kui Soome õpetaja imestab selle üle, et meil ülikooli professorid saavad sama palka, kui neil külakooli õpetajad.

Toon veel ühe näite, mis iseloomustab soomlaste tööhindamist. Juhtub keegi kaupluses kahtlema kauba väärtuse juures, siis tuuakse talle vastuseks sarnane argument, mis mingit vaielust enam ei luba: „See on suomen trjõ!“

Töökooli elluviimisel meie koolis tuleb arvestada tõsiselt just seda rahva mainitud ebanormaalselt arusaamist töö väärtusest. Et töökooli põhimõte võiks lüüa läbi koolis, peab ta samal ajal lööma läbi ka kogu rahvas.

Teadagi, tullakse siis kohe seletama, et üks kool kasvatagu omale ise tulevase tööarmastaja ja tööaustaja rahva.

Väga õige!

Kuid see võtab liig pikka aega ja selle töö tagajärjed jäävad seni ikka veel väga küsitavaks, kuni lapsed on nii väga lühikest aega kooli mõju all, kuna kodudes vastasmõjud on tugevad ja kestvad. (Ka karskustöö ainult koolis ei tee veel rahvast karskeks, kui ei leita muid teid).

Rahvaharidustööle tulevad rakendada ajakirjandus, poliitilised ja seltskondlikud organisatsioonid.

Mõistagi, et meie riigi hariduspoliitika peab võtma siin õige suuna. Ajakirjandus — need mehed võivad seda pahaks panna — on muutunud mingisuguseks kriminalistlikuks kroonikaks.

Või arvatakse, et sellega kasvatatakse meie rahva kõlblust, kui päev-päeva järele kirjutatakse pikalt ja laialt mitmesugustest kelmustest, tapmistest, endatapmistest, vargustest, vägistamistest ja muudest sarnastest pahedest, pealegi veel viimsete peensusteni, et aga „õpetus“ oleks põhjalik.

Ehitavast, positiivsest tööst meie selt-sides, ühisustes, omavalitsustes, koolides jne. ei kirjutata: see oleks ju igav ja ei meelitaks ostma lehti.

Ometi oli üks suurematest tõukejõududest 1905 aastale järgnevale majanduse- ja hariduselu tõusule just selleaegne ajakirjanduse kaastöö, mis läbi hea eeskuju ja julge algatus äratas mujal järeltegi-ajaid.

Siis tõusid suuremad rahva- ja seltsimajad Tartus, Tallinnas, Pärnus, Väike-Maarjas, Vändras ja mujal.

Kas nüüd pikki kriminaalpeatükke lugedes tõesti mõnel mehel peaks tarkama mõte asutada oma metsanurka ka mõne seltsimaja?!

Omavalitsustes veetakse vägikaigast parteide vahel ja ettevõtted oodaku aastate kaupa mehi ja raha. Niisugune kitsas poliitika on lohe, mis ise õgib oma lapsed.

Laiemapiirilised seltskondlikud organisatsioonid, põllumeeste-, haridus- ja muusikaseltsid, ei saa õieti tööle astuda, — ei suudeta loobuda kitsast parteipoliitikast ja koonduda ühiselt tööle riikliku ehk rahvusliku kultuuri alusel.

Ollakse veel liiga arenematu seks, et sundimata tööle rahenduda. Puudub arusaamine töökoolile omasest inimese isetegevusest. Käbid aga ei kukkuvat kannust kaugele.

Nii sagedasti tarvitatakse viimasel ajal jälle väidet, et õige kool peab astuma elule ligemale. Kuid ka elul on kohus tulla vastu koolile.

Zürichi koolioludest.

A. Veidermann.

16. XII. jõudsin Zürichi. Kohe läksin kantoni kasvatusdirektsiooni, s. o. kantoni haridusministeeriumi. Juhatajaga mina seekord kokku ei saanud, seletusi ja juhatusi andis I sekretär, vastav meie ministeeriumi osakonna juhatajale, Dr. Zollinger. Ta on juba kolmkümmend aastat juhtinud Zürichi kantoni hariduselu ja tõesti tema töö on olnud edu, nii kõrgel pole hariduselu kusagil mujal, kui Zürichis; õigusega tähendatakse ka reisi-juhust, et Zürichis on hariduselu korraldatud eeskujulikult. Rahvas võtab siin otsekohe koolikorraldamisest osa palju suuremal määral, kui kusagil teisel maal.

Dr. Zollinger oli ka isiklikult väga sümpaatlik vanahärra; mulle jäid temast välismaareisil kõige paremad mälestused. Ta on tuttav ka prof. Põlluga ja tunneb veidi meie kooliolusid. Dr. Zollinger on Pestalozzi-seltsi esimees. 1927 aasta suvel korraldatakse Zürichis rahvusvaheline pedagoogiline kongress ja

pidustused Pestalozzi 1000a. surmapäeva mälestuseks. Ka meie Eesti haridusministeeriumile ja õpetajaile tuleb kutse võtta osa neist pidustustest. Ma arvan, et meie Eesti õpetaja tarvitab juhust, et näha ilusat Schweitsi, õppida tundma selie-maa kõrget kultuuri, isiklikult tutvuda Schweitsi aatelite kasvatajatega. Samal suvel on ka Ühis-Soome-Eesti-Ungari kongress Budapestis, siis ühel reisil kaks suurt hariduslikku ettevõtet.

Kahjuks ei saa ma Zürichi koolikorralduse kohta anda sarnast täpset ülevaadet, kui tegin seda teist kantonite kohta. Sellekohased seadused olid kõik otsas, uusi eksemplare polnud trükitud, sest et seadus on revideerimisel, nii polnud mõtet vanat seadust uuesti trükkida.

Zürichi kanton asub Schweitsi põhjapoolses osas. Elanikkude arv 504.000, saksa rahvusest, protestandid; maapiinna ala 1729,59 km²; pealinn Zürich 210.000

elanikuga, samanimelise järve ääres tähtis Schweitsi tööstuskeskkoht (siidiriie, puuvillariie, masinavabrikud jne.). Teine tähtsam hariduselu keskkoht kantonis on *Winterthuri* linn.

Lasteaiad ja *väikelastekoolid* on omavalitsuse ja eraisikute ülal pidada, üldkorraldused neil puuduvad, kuid nad kuuluvad kogukonna ja ringkonna hoolekogude järelvalve alla.

Lasteaias on lapsed 3—6 a. vanused. Suurem jagu lasteaedu maksuta. Eralasteaiad saavad toetust kantoni ja kogukondade poolt. Lasteaednikkudel peab olema vastav kutse. Zürichi linna lasteaedade arv oli 1924/25 õppeaastal—65, mõned neist asusid koolimajades. Aasta lõpul oli laste arv 2179, aednikkude arv 65, iga aedniku kohta tuli lapsi 33½. Eralasteaedade arv—19, neist pidasid ülal seltsid — 11, laste arv — 720, lasteaednikkude arv oli eralasteaedades 21, seega tuli iga lasteaedniku kohta keskmiselt 36, mõnes lasteaias 50 last.

Rahvakool on kaheastmeline, a) *algkool* (Primarschule) ja b) *sekundaarkool* (Sekundarschule). Algkooli sundus algab 6 aastaga ja kestab 14 aastani, 8 aastat — loomulikult 8 klassi. Tarviduse puhul võivad kuni 6 õppeaasta õpilased töötada ühe õpetaja juhatusel, isegi 8-sa õppeaasta omad; kuid viimasel korral ei tohi õpilaste arv klassis tõusta üle 30. Igatahes üle 70 õpilase ei või tulla ühe õpetaja kohta. Kooli algus mais, õpetus kestab 43 nädalat, 8—9 nädalat, rohkem kui meil; koolivaheajad 9 nädalat, neist mineval aastal kevadised 7.—19. IV; suvised 14. VII—16. VIII; sügised 6.—18 IX, ja jõulused 24. XII—3. I.

Tundide arv nädalas on I kl. 15—20, II kl. 18—22, III kl. 20—23, IV—VI kl. 24—30, VII—VIII kl. 27—33. Tunnid on enne lõunat kell 8—12, siis vaheaeg 2 tundi ja peale lõunat veelkuni 2 tundi. Laupäeval ja kolmapäeval peale lõunat tunde ei ole, välja arvatud töökooli tunnid.

Sarnased koolijuhatajad nagu meil, kes kohustatud järele valvama, kuidas õpetaja klassis õpetab, puuduvad Zürichis. On olemas igas algkoolis kooli „Vorstand“, tema alla kuulub kooli majanduslik järelvalve, ta juhatab õpetajate nõukogu ja hoolitseb välise korra eest. Tundide arv on samane, nagu teistel õpetajail, s. o. 30 tundi nädalas.

Iga klassi kohta on oma õpetaja; õpetaja läheb oma klassiga edasi 3 aastat. Et alamates klassides nädalatundide arv vähem, siis jagatakse õpilased rühmadeks. Õpetaja peab kõiki aineid õpetama, ainult VII ja VIII k. on võimalus panna ametisse eriõpetajaid joonistamises, ilukirjas, laulmises, võimlemises ja käsitöös.

Kui võrrelda Zürichi algkooli tunni- ja õppekavu Eesti algkooli õppekavadega, siis leiame järgmised lahkuminekud:

Usuõpetus on interkonnaalne, ta on enam kõlbluseõpetus; ka nimi on teisiti, „Sittenlehre“. 7 ja 8 kl. on ta konfessionaalne ning õpetajaiks on võimalikud. Emakeelele on määratud suurem tundide arv, kui meil (5—6). Arvuteaduse kava on hulga rohkem piiratud, kui meil. Geomeetria algab 5. klassist; kodulugu 4. klassist; maateadus ja ajalugu 5. kl. ja käsitleb ainult Schweitsi looduslugu, kava väike. Maateadus, ajalugu, looduslugu käsitletakse iseseisvate ainetena 7. ja 8. kl., varemalt üheskoos „Realien“ nime all. Ilukiri on sunduslik kõigis klassides. Käsitöö—poistele vabatahtlik. Tütarlastele tuleb 7. ja 8. kl. veel juure majapidamine 4 nädalatuunniga. Laulmise kava on palju väiksem. Võõrad keeled puuduvad. Samuti nagu Luzernis, on ka tütarlastele naiskäsitöö sunduslik nõndanimetatud *töökoolis* eriõpetaja juhatusel.

Algkoolide VI klassile on rajatud *sekundaarkoolid* 3-aastase kursusega. Vastu võetakse siin valikuga, — 4 nädala jooksul võib sekundaarkool saata õpilase algkooli tagasi. Siin on õpetaja töötingimused soodsamad: ühe õpetaja kohta ei tohi õpilaste arv tõusta üle 35. Kui õpilane astub enne teise klassi lõpetamist koolist välja, siis on ta kohustatud edasi õppima algkoolis.

Sekundaarkoolis õpetatakse veel prantsuse keelt, geomeetria, joonestamist ja, vabatahtlikkude õppeainetena, inglise ja itaalia keelt. Tütarlapsed astuvad sekundaarkoolist kõrgemasse tütarlastekooli, poeglapsed õpetajate seminari, tehnikumi või sekundaarkooli II klassist ülemrealkooli või kaubanduskooli.

Koolis, kus ma käisin, oli 7 algkooli, 3 sekundaarkooli klassi ning lasteaed, kõik ühes hoones.

Kuidas on lugu ühiskoolidega Zürichis? Zürichis haridustegelaste enamus on selle poolt, et algusel õppigu mõlemad sood ühes. Sarnastena esinevad ka suurem osa alg- ja sekundaarkoole. Lahutatud on lapsed algkooli vanemais klassides ja sekundaarkoolides võimlemise ja käsitöö tundidel. Keskkoolides ja kutsekoolides on sood igal pool lahutatud.

Zürichi linna I kreisis (linnajaos) on poisid ja tüdrukud lahus. Kreisi hoolekogu on arutanud mitu korda seda küsimust, kuid siiski jäänud endise otsuse juure.

Zürichi koolikorralduse iseäraldus seisab selles, et seal erilised kooli revideendid—inspektorid ja koolinõunikud—puuduvad. Kuidas teostatakse siis koolide järevalve? Teen sellepärast lühikese ülevaate Zürichis kantonis kooliadministratsiooni korraldusest.

Kõrgem kooliadministratsiooni esindaja on, nagu igal pool, *valitsuse liige*, Oberregierungsrat „ehk „*kasvatustdirektor*“ („Erziehungsdirektor“). Temal abiks on 7-st liikmest koosnev, kollegiaalne organ—*kasvatustnõukogu*, mille juhatajaks on kasvatustdirektor, 4 liiget on kantonõukogu (parlamendi) valitud, kaks õpetajate sinodi poolt, neist üks rahvakooliõpetaja, teine keskkooliõpetaja.

Ma nimetan seda organit siin „*kantoni-koolivalitsus*“. („Erziehungsdirektion“). Tema korraldab ka koolide järevalvet ja katsumisi. Tütarlaste käsitöö seiskorra järevalvajaks on eri naisinspektor, poeglaste käsitöö järevalvet teostavad kaks käsitöö õpetajat kõrvalametina. Nooremaid õppejõude revideerib koolivalitsuse sekretär, kes on soliidse pedagoogilise ettevalmistusega.

Koolide järevalvet kohtadel teostavad hoolekogud „*Schulpflegen*“. Igas ringkonna hoolekogus on vähemalt 9 liiget, suurem osa liikmeid valitakse rahva poolt, väike osa on õpetajaskonna liikmed. Zürichis ringkonna hoolekogus on 45 liiget: 39 rahva poolt, 6 õpetajate valitud. Hoolekogude liikmed revideerivad koole, valvavad kooliskäimise järele, selle järele kuidas õpetajad omi kohustusi täidavad, koolikorra, ruumi ja majanduslike tingimuste järele.

Zürichi linna kooli korraldus läheb veidi lahku. Teen sellest ülevaate. Linna koolivalitsuse kõrgem organ on keskhoolekogu. Tema esimeheks on linnanõunik, kelle hoolde on antud koolielu juhtimine. Teised liikmed võtavad istanguist osa nõuandva häälega, ka õpetajate esindajad, kellest osa on valitud, teised ameti järele, nagu tööstuskoolide ja kõrgema tütarlastekooli direktor. Keskhoolekogu alla kuuluvad kõik linna ülalpeetavad, kui ka erakoolid. Tema käib läbi kantonis koolivõimudega, annab aru linna suurnõukogule ja ringkonna hoolekogule.

Ta moodustab järevalvekomisjonid: kõrgema tütarlastekooli, tööstuskooli, ja erakoolide tarvis, majapidamise ja võimlemise järevalveks.

Tema teeb ettepanekuid otsekohe linnavalikogule, või kui need ühendatud kuludega, siis lähevad nad linnavalitsusele (nõukogule). Keskhoolekogu kaudu lähevad kõik määrused, korraldused vaheaegade ja eksamite asjus, kursuste korraldamise, õpilaste eest hoolitsemise jne. kohta. Tema valib lasteaednikud, eriainetes õpetajad, kõrgema tütarlastekooli õpetajad ja paneb rahvale otsekoheks valimiseks alg- ja sekundaarkoolide õpetajate kandidaadid ette. Õpetajad seatakse ametisse 6 aastaks, ametnikud 4 aastaks. Keskhoolekogu küsimused arutatakse enne läbi vähematel asjatundjate nõupidamistel. Igas linna jaoskonnas töötavad edasi jaoskondade hoolekogud; nad koosnevad keskhoolekogu liikmetest, linnajagude järele, täiendavalt valitud liikmetest ja õpetajate esindajaist. Nad alluvad keskhoolekogule ja teostavad järevalvet koolide ja kasvatuasutuste üle vastavas linnajaos; muidugi need koolid, mis ülelinnalise tähtsusega, ei kuulu nende järevalve alla.

Iga hoolekogu liige saab väikese tasuna, iga koosoleku eest 6—8 fr., iga revideerimise eest koolis 2.50 fr. Kõik keskhoolekogu asjaajamine ja koolielu tegelik juhtimine on linnakoolivalitsuses ühes kantseleiga. Tema alla kuulub ka kooliarsti ja õpilaste hambakliinik, laste hoolekandeamet jne. Ettepanekute väljatöötamine, kui ka kõigi otsuste täidesaatmise korraldamine on 2 sekretäri

käes. Sekretärid on pedagoogiliselt ettevalmistatud asjatundjad.

Õpetajad on seaduse alusel organiseeritud järgmiselt: kõik algkooli õpetajad moodustavad ühise konvendi; siis on konvendid klasside järele a) 1—3 kl. õpetajad, b) 4—6 kl. õpetajad, d) 7—8 kl. õpetajad, e) sekundaarklasside õpetajad, h) eriklasside (nõdramõistuslike, abi kl. jne. õpetajad. i) kõrgema tütarlastekooli õpetajad, h) tööstuskooli õpetajad. Peale selle töötavad veel konverentsid: 1) lasteaednike konverents, 2) töökoolide õppejõudude konverents, 3) majapidamise õppejõudude konverents, 4) poeglaste käsitöö õp. konverents.

Kõik erilised küsimused, mis puutuvad koolielusse, arutatakse enne konverentsidel ja konventidel läbi; tarviduse puhul kutsutakse mitu konventi ja konverentsi ühisele nõupidamisele. Õpetajaskonna esindajad kaitsevad hoolekogude koosolekul õpetajate esindustes vastuvõetud seisukohti.

Et saada pilti sellest, mis nõuavad zürichlased omalt koolilt, teen mõned väljavõtted hooldajate juhatuskirjast.

„Hoolekogu liige on kohustatud käima vähemalt 2 korda aastas tema ülevaatusel määratud klassis. Soovitatakse tulla mitte õppeaasta algul või lõpul, vaid keskel, kui töö täies hoos. Nõutakse temalt ettevalmistust ja takti.

Kõige enne vaatab ta kooli välist elu. Piik klassitupa näitab talle, kas valitseb seal tarvilik puhtus ning kord, kas on põrandad puhtad, kas hoitakse mööbel korras, kas on olemas pühkimise rätikud, kas on koolilauad puhtad ja siledad, kas nõutakse õpilastelt, et jalanõud oleksid puhtad, riided korras jne. Kõik see näitab kasvatustöö tagajärgi. See tõendab ka seda, kas on õpetaja klassis esimene ja viimane; õpetaja täpne ilmumine klassi ei anna õpilastele või malust kooli mööblitrikkuda.

Edasi tuleb tal järele vaadata, kas koolipingid vastavad kasvule, kas on vähemad õpilased asetatud ettepoole, samuti ettepoole ka nõrga kuulmisega ja lühikesee nägemisega õpilased. Kuidas hooldatakse õppevahendite eest? Kas on igal õpperaamatul paber ümber, raamatukaanel siseküljel õpilase nimi jne. Kuidas peetakse korras päevaraamat?

Selgitada kooliskäimise korralikkust? Mis on kool teinud, et ei tuleks ette asjata puudumisi.

Samuti tuleb jõuda selgusele kooliruumide õhutamise, kütmise, temperatuuri kõrguse kohta? Et õpetus peab täpselt algama ja lõppema, et ükski vaheaeg pikemaks ei veniks, on endastmõistetav nõudmine. Edasi peab revident selgitama, kuidas õpilased ennast ülal peavad, kas nad õieti istuvad, ilusasti, hoolega ja puhtasti kirjutavad jne. Õppeviisi asjus soovitatakse hooldajale olla ettevaatlik. Kuid ilma et teadusemeele olla, võib tunda, kas valitseb õige vahekord õpilase ja õpetaja vahel, kas õpilased võtavad elavalt tööst osa, kas vastused on täielikud jne. Kirjatööde järele võib otsustada õpilase puhtuse, hoolsuse, korralikkuse, kui ka arenemise üle.

Kirjalikkude tööde juures on tähtis, kas õpetaja töö hoolega on ära parandanud. Õpilasel peab alati olema tunne, et õpetaja töö järele valvab. Parandustel on see siht, et tehtud vead ei korduks.

Heas koolis on hea distsipliin? Mitte sõjaväelises drillis ei seisa kooli distsipliin, kuid tõsine töö võib areneda ainult siis, kui valitseb rahu, kui õpilane ei luba enesele teha, mis meele tuleb. Tõsises, kavakindlas töös tuleb distsipliin iseenesest, seal on elavust ja valitseb rõõmus meeleolu.

Kasvatus on tähtsam osa õpetuse kõrval; mida vähem siin kodu suudab või tahab teha, seda suurem töö on koolil. Kool peab hoolditama ja leidma teid, et õpilane oleks toidetud, riietatud jne.

Et hooldajad õpetusviisis ei ole asjatundjad, siis soovitatakse siin äärmist ettevaatlikkust „kingsepp jäägu oma liistude juure“. Kui tekib kahtlus, siis juba saadetakse pedagoogilise asjatundja.

Hooldajale soovitatakse oma tähelepanekud kõik õpetajale ette tuua, nende üle läbi rääkides, et valitseks täielik avalikkus ja lugupidamine. Edasi on hooldaja kohustatud igati toetama kooli ja õpetajat, et õpetus ja kasvatustöö oleks tagajärjerrikkam; hooldaja kõlbline kohus on aidata kaasa, et koolil oleks õppevahendid, et kool saaks pidada puhtust, et õpetaja võiks sõita õppereisile jne. Tuleb

kaitsta õpetajat vanemate süüdistuste eest, kes alati valmis on oma last õigeks pidama, tema puudusi ja halbu kogemusi mitte nägema. Õpetajat tuleb toetada tema järjekindlas tegutsemises, kui ta nõuab tulevastelt kodanikkudelt tööd, hoolt, usinust, vastupidavust ja rahu.

Iga hooldaja tulgu kooli heasoovikkusega noorsoo vastu ja usaldusega õpetaja vastu.

Sarnased on üksikud kohad juhatuskirjast. Kool on kodanikkudele lahti, iga kodanik võib olla koolirevident, iga kodanik tunneb ennast sellepärast kohustatud olevat hoolitsema kooli eest, looma talle kõigeparemad töövõimalused, valima sinna kõige tublimad ja tusedamad kasvatajad.

Kool on rahvaga igati seotud, see on luu tema luust ja liha tema lihast.

Ja selle tagajärjel seisabki Zürichi kool kõrgel. Zürichi rahvas teab seda on uhke, ta on valmis oma kooli ja haridustemplite heaks kandma kõige suuremat koormat. Nõnda andis kanton 1923 a. hariduse tarvis ligi 17 miljonit fr. ehk 31 fr. iga hinge kohta. Zürichi linn andis samal aastal hariduse tarvis omalt poolt 8 m. 300 tuhat franki, ehk ümmarguselt 41 fr. elaniku peale. Linna 1924 a. eelarves olid Zürichi linna korralsed hariduskulud, tulud maha arvamata, 12.400.000 fr., see on üle 900 miljoni Emk.; see on 1½ korda suurem, kui Tallinna linna kogu eelarve. Erakorralsed kulud pole võetud siin arvesse.

On võimata ruumipuudusel kirjeldada neid ettevõtteid, mis piltlikult tõendavad seda äärmist hoolt noorsoo eest.

Ma nimetan neid ainult: õpetajate ja õpilaste kindlustus haiguste, õnnetuste ja surma vastu, kõiksugused eriklassid halva kuulumisega ja lühikese nägemisega lastele, õpilaste-kinod, mängu ja võimlemisõhtud, muusikaõpetus, talispord, ujumiseõpetus, maksuta õpetus ja õppevahendid algkoolides kui ka keskkoolides, õpilaste aiad ja põllud, õppereisid ja ekskursioonid (linna juuremaks siin 9.000 algkoolidele, teistele koolidele 4.000 fr., kokku 13.000 fr. s. o. ligi 1 miljon Emk.), teatriendused, hoolitsemine õpilaste tervise eest, klassid

kogelejatele, õpilaste toitmine, riietamine, noorsookodud, suvekodud, suveasundused, nõuandekohad, stipendiumid jne.

Kõrgem tütarlastekool Zürichis koosneb järgmistest osakondadest: seminari 4 kl., gümnaasiumi 4 õppeaastat (5 kl.), täiendusklassid 3 õppeaastat (8 kl.), harjutuskool 2 kl. (1–6 õppeaasta), kursused majapidamiskooli õpilastele, ning lasteaednikkude kursus, üheaastane (provisooriline), kõik need õppeasutused asuvad ühes majas ühise juhatus all.

Kaubandusosakond on nüüd lahutatud, tal on 3-me aastane kursus 16 klassiga, asub teises majas eemal.

Käisin vaatamas esimest asutust. Rektor Wyss, vana hall härra, võttis minu vastu ja andis kõige lahkemalt seletusi.

Tal on abiks prorektor. Rektoril on tunde 12, prorektoril 16. Juhataja on vastutav kooli korra eest, ta on kohustatud käima ka õpetajate juures tundides. Õpetaja nädalate arv on 26, väheneb ühes teenistusaastatega. Õpetajad valitakse ametisse 6 aastaks suure keskhoolekogu poolt. Lähem järevalve koolitegevuse üle kuulub hoolekogu poolt valitud 9-liikmelisele järevalvekomisjonile.

Õpetajate palgad olid varemalt suuremad kuid, et möödaläinud aastal linn ei saanud oma eelarvet kokku, siis vähendati palku, nõnda et vanema õpetaja palk, (ülik. haridusega) on praegu 900 fr. ligi 66.000 Emk. kuus (kantonkoolis aga on veidi vähem kui 1000 fr. kuus, see on 70–73 tuhat Emk. kuus).

Õpilased võetakse vastu sekundaarkooli III kl. eksamiga, (emakeel, prantsuse keel, arvuteadus, geograafia, ajalugu); algul on 4-ja nädalane katseaeg, mille lõpul õpilase edasijäämise küsimus tuleb uuesti otsustamisele.

Õpetus on maksuta, küll on väike maks raamatukogu (2 franki) tarvis. Õpilane, kes ei ela vanemate juures, võib asuda ainult selles korteris, milleks ta koolijuhatuselt poolt loa saab. Ei tee ta seda, langeb ta õpilaste hulgast välja.

Nädalate arv on õige suur, neist seminari kl. sunduslikke tunde 34–35, vabatahtlikkude ainetega 38–39. Praktiliste tööde peale pannakse suurt rõhku. Seminari kavas on nähtud ette

veel kooliseaduste tundmine ning sunduslik muusikaõpetus klaveril või viiulil. Kutseksam tehakse valitsuse esindajate juhatusel. Stipendiumide arv oli suur; et aga praegu palju õpetajaid ilma kohata, siis kanton ei anna enam stipendiume.

Gümnaasiumis on tundide arv vähem, 31—37 tundi nädalas; võõrastest keeltest on sunduslik prantsuse, inglise või itaalia ning ladina keel; viimase keele tundide arv on 7 t. nädalas. Laulmine on vabatahtlik. Käsitöö puudub.

Täiendusklasside siht on arendada tütarlast mitmesuguses sihis, täiendada kas teaduslikult või keeleliselt. Ta kestab 3 aastat, sunduslikult nädalas vähemalt 3 tundi, kolmes aines, nende hulgas üks keel.

Peale selle töötab kõrgema tütarlastekooli juures *lasteaednikkude ettevalmistuskursus* 1 a. kestvusega.

Käisin ka prof. Lüthy antropoloogia tunnis, II (eelviimases) klassis. Tunni teemiks oli „kõrva ehitus“. Ainet käsitleti väga põhjalikult, õpiti tundma kuulmise aparaadi hüstoloogilist ehitust, vaadeldi kõrva ehitust mitmesuguste selgrooliste esindajate juures. Ka joonistati tahvlile värvilise kriidiga; seletus oli hea.

Õpilaste arv klassis oli väike (12), üldse kõigub õpilaste arv klassides (12—27-ni), seminari klassis on keskmiselt 15 õpilast.

Õppevahendite kogu oli väga rikas, laboratooriumis oli 15 mikroskoopi õpilastel tarvitada. Iseäranis täielik oli tabelite

kogu, osalt trükitud, kuid suurem osa Dr. Lüthy enda joonistatud. Nende tabelite järele ainult võis võrdleva anatoomia kursuse võtta läbi ilma suurema vaevata. Rektor tähendas, et nende tabelite kogu on kooli uhkus. Vaatasime teisi ruume. Laiad, suured, avarad koridorid, 6 meetrit laiad, suur üldine auditoorium, võimlemissaal, füüsika-auditoorium ja laboratooriumid, samane ka keemia (ühes geoloogia ja mineraloogia) tarvis. Keemias on praktilised tööd. Koolil suur park ja aed. Huvitava nähtusena koolis võib tähendada õpilaste esindust (Delegiertenkongvent), valitud klasside poolt. Need korraldavad õpilaste ettevõtteid ja lahendavad küsimusi, mis juhataja annab. Ka hoolitsevad nad korra eest.

Kooli arvepidamine on linnavalitsuses. Koolis oli ametis kantseleiametnik, aednik ja „Hauswart“. Viimane hoolitseb kooli majandusliku külje ja puhtuse eest ning on juhatajal abiks.

Kuis on lugu koolipidudega? Sarnaseid koolipidusid, kui meil, seal ei tuntud. Küll pannakse kevadel toime suurem aktus, millest võtavad osa ka vanemad. Kevadel on nõndanimetatud „Maibummel“, kus iga klass oma õpilastega teeb väljasõidu mägedesse; ka on sarnane väljasõit detsembris. Ka korraldas õpilaste esindus möödaläinud aastal 2 tantsuõhtut, millest aga võõrad osa ei võtnud. Oige sagedasti pannakse toime õppekäike ja õppereise. Õppekäike oli 22, kuna reisidel käisid 20 kl.

(Järgneb.)

J. Rumma & J. Kents — Euroopa.

Varssi möödub juba aasta moodsama maadeteaduse õpperaamatu ilmumisest, kuid ikkagi veel ei ole keegi asjatundjatest arvustava pilguga hinnanud *J. Rumma* (†) ja *J. Kentsi* maadeteaduse õpperaamatut keskkoolidele „Euroopa“ (K./ü. „Loodus“ Tartus, 1925, hind köidetult 270 marka). Aasta jooksul on mõnigi aineõpetaja kasutanud mainitud raamatut. Huvitav oleks kuulda nende suust, millised head ja vead on käesoleval raamatul. Võhikuna maadeteaduses ja selle meetodikas, tahaksin

olla oma mõnerealiste märkustega ainult mõttevahetuse algatajaks.

Lugupeetud autorid on püüdnud anda *odavat ja head* (v. „Eessõnaks“). Raske on aga tabada neid omadusi korraga. Ütleb ju eesti vanasõnagi: „Mis kallis — see kaunis, mis odav — see mäda“. Kuivõrt raske on meie trüki- ja kirjastusolude juures anda ühel hoobil *odavat ja head*, näitab arvustatava raamatu sisu.

Aine valik ja selle teaduslik väärtus on kahtlemata head; head (väheste

eranditega) on veel hulgalised joonised ja pildid tekstis (arvult 114); heaks küljeks raamatule on ka rohkearvulised kaardid, nii teksti keskel, kui iseäranis raamatu lõpus; samuti hea on raamatu keel ja kiri (trükk). Kuid autorid isegi on teadlikud ka mõnesugustest puudustest: „Et raamatu hind ei oleks tõusnud liiga kõrgeks, tuli kahjuks (sic!) loobuda mitmevärvilistest kaartidest ja leppida ühevärvilistega“ (v. „Eessõnaks“). Lisaks sellele võiks veel nimetada odavat halli paberit ja odavusest (?) tingitud õhukest kausta.

Näib nii, et mitte üksi tõlkimises võõrastest keeltest eesti keelde ei valita kokkusurutud, konspektiivse lauseehitusega õhukesekausalistisi õpperaamatuid (vrld. *J. Kleiber* „Füüsika“ *Dir. A. Kuusiku* tõlkes), vaid ka eesti autoritelt ilmuvad samalaadilised (tuletagem meelde *M. Kampmanni* teravat arvustust *J. Adamsoni* „Eesti ajaloo“ kohta „Postimehes“!).

J. R. ja J. K. „Euroopas“ leidsin ma, kahjuks, ainult ühes kohas (lhk. 75) mõnerealise piltliku jutustuse, mida loed hoopis meelsamini, kui nimeid ja mõistete liigitusi ja loetelu, millest koosneb suurem osa raamatust. Üks autoritest (J. K.) pooldab küll kaunist põhimõtet, et „geograafia õpetuse eesmärgiks keskkoolis ei pea olema faktide ja nimede rohkus, vaid *arusaamine oleviku kultuurilistest ja tulunduslikest ilminguist ning nende olenevusest*“ (v. „Kasvatus“ 1926 nr. 2, lhk. 35), kuid nähtavasti tuli loobuda sellest printsiibist ja piirduda arvudega ning faktidega (v. lhk. 10, 24 j. m. t.), et „raamatu hind ei oleks tõusnud liiga kõrgeks“.

Mulle võidakse ehk vastata, et „arusaamine oleviku kultuurilistest ja tulunduslikest ilminguist ning nende olenevusest“ jääb õpilasele meelde juba õpetaja piltlikust jutustusest ja huvitavatest seletustest maadeteaduse tunnis, kuna ununema aga kipuvad just arvud ja nimed, mispärast ka viimastele õpperaamatus on pöördud eriti suur tähelepanu, sest J. R. ja J. K. „Euroopa“ „tahab olla keskkoolide II klassi õpilastele tundides läbivõetud aine kodus läbitöötamise ja kordamise aluseks“ (v. „Eessõnaks“). Osa tõtt selles ehk

leidub, kuid siiski „teksti rohkesti mahutatud kordavad küsimused ja ülesanded“ (ib.) ei aita ikkagi midagi meelde tuletada ja värskendada, kui seletused ja kirjeldused on ununenud, või neid ei ole üldse kuulnud (õpilase puudumine koolist), ehk kui raamatu tarvitajaks on isik väljaspool kooli (eksternid j. t.). Kuidas võib, näiteks, aidata õpilast koduses töös sarnane ülesanne (v. lhk. 2): „Tuletage meelde teiste ilmajagude suurus!“ Ehk veel: „Loe üles Dnjepril lisajõed“, aga neid lisajõgesid raamatus ei nimetata, ja kaardil nimepidi ei ole ka näha. Raamat kogu aeg loodab, et iga õpetaja on tunnis täielikumalt jutustanud, rohkesti näiteid toonud, ja sellepärast ta (raamat) ei korda näiteid, ainult soovitab õpilastel tuua näiteid. Kardan, kas ei ole suuremale osale õpilastest A-ks ja O-ks trükitud kiri õpperaamatus. Või oodetakse algkoolist tulijatelt laialdasi teadmiste tagavarasid maadeteaduses, nii et sealt igal ajal võib ammutada tarvilikke näiteid?

Nii arvavad autorid, et algkoolist tulejal on tuttav Läänemere väike soolaesus ja selle olenevus, mispärast küsivad (sulgudes) selle nähtuse põhjustest (v. lhk. 5), kuid mõni rida allpool, nagu aru saades õpilaste puudulikkudest teadmistest, ise hakkavad oma küsimusele „mispärast“ vastama. Lhk. 20. küsitakse: mispärast leidub Euroopas vähe rohtlaid, aga vastus sellele küsimusele antakse (pealegi korduvalt) alles 85. lhk. ja kolmandat korda 88. lhk.! Kästakse võrrelda (v. lhk. 49) rootsi maatamehi, soome torparitega, aga kes need torparid on, sellest ei kuule sõnagi ei siin, ei ka peatükis „Soome-maa“ (lhk. 28—42). Ekskursioonid ajalukku (v. lhk. 151 j. t.) on küll head, kuid on küsitav, kuivõrt õpilased tunnevad ajalugu II keskkooli klassis korra juures, kus ajalugu algab alles keskkooli III klassis (see kolm aastat kestnud kord on küll muudetud käesolevast 1926/27 õppeaastast alates, mida muidugi maadeteadlased ammugi ootasid ja tervitamast ei unusta.

Geograafiliste nimede kirjutamises autorid on käinud Tartu ülikooli juures oleva maadeteaduslike oskussõnade

komisjoni jälgedes (v. „Eessõnaks“), mis on igapidi kiiduväärt samm ühtlase keele leidmiseks ja tarvitamiseks, kuid mainitud komisjoni töötulemused ja printsiibid on laiematele hulkadele seni veel teadmata, ja nii tekivad mõnesugused arusaamatused nimede tarvitamisel. Näiteks on „Euroopas“ kõik venekeelsed nimetused antud eestipärase rõhuga esimesel silbil (*Ural, Aasov, Dviina* jne.), välja arvatud jõgi *Kumaa* (lhk. 2), mida aga venelased ise hääldavad ka *Kuuma* (vrld. *В. Зелинский* „Подробный орографич. словарь“ изд. II, М. 1914 lhk. 202); Saksamaa (ka Schveitsi j. t.) kohanime transkribeerimisel ei ole ka nähtavasti kinni peetud ühisest mõõdupuust: nii kirjutatakse *Berliin* (lhk. 110), aga sealsamas *Stettin* (lhk. 112) pro *Stetiin, Breemen, Lüübek, Baasel* j. t. (lhk. 112, 131), aga sealsamas ka *Hannover* (lhk. 110) pro *Hannoober, Zürich* (lhk. 131) pro *Züürich, St.-Gallen*, (lhk. 131) pro *St.-Galleen* j. m. t. (vrld. Dr. phil. *Theodor Siebs* „Deutsche Bühnenaussprache“ 13. Auflage, Bonn 1922).

Lisaks neile üldlaadi märkustele raamatu konspektiivsusest ja ebajärjekindlast nimede transkriptsioonist, tähendan ära veel mõned kohad raamatu järjekorras, mis tekitavad arusaamatusi vähikule, või lähevad lahku teiste maade-teadlaste arvamistest.

Suurim Läänemere sügavus on J. R. ja J. K. „Euroopas“ 460 meetrit (lhk. 5) pro 427 (v. *Alfred Philippon* „Euroopa“ lhk. 14), ja keskmine sügavus ligikaudu 100 m pro 55 (v. *Meyers* „Handlexicon“ 8. Aufl. 1921, lhk. 1073).

Kalastusest ja meriloomade küttimisest on jutt ainult kirjelduses jäämerest, justnagu oleksid teised mered ses suhtes tähtsusetu.

Kas *geisiiri* asemel (lhk. 10) ei oleks õigem tarvitada *geiser*, sest selle sõna rõhk langeb esimesele silbile?

Leheküljel 19 leiame kolm terminit: *rohtlad, rohilaaned* ja *stepid* (soola stepid), mille kohta raske ütelda, kas neid tarvitatakse sünonüümidenä või ei.

Väide usu mõjust rahvaste arenemise kiiruses (lhk. 29) ei sobi hästi autorite seletustega mõni rida kõrgemal, kus toonitatakse, et „rahvaste kultuurilise arenemise kiirus sõltub, peale tõuliste omaduste, eeskätt kahest peategurist: 1) soodsaist geograafilisist tingimustest ja 2) enamalt-tekkinud kultuurikeskuste lähedusest“ (Õige! V. O.).

„Looduse“ keeleline korrektor ei ole suutnud või ei ole tahtnud ühtlustada ka neid sõnu, mis ühel ja samal puhul esinevad tekstis ja kaardil. Nii loeme tekstis: *Vääner, Vätter* (lhk. 44), aga kaardil (raamatu lõpus) — *Veener, Vetter*; samuti: *Näsijärvi* (lhk. 31) ja *Näsi-järv* (kaart).

Teravmägedest ei ole kohane juttu teha 62. leheküljel, sest et 1) korratakse sedasama, mis öeldud kümme lehekülge varem, ja 2) siin on jutt Taanist, seal aga Norrast, kellele nad kuuluvad.

Kas andmed viljasaagist Eestis ja Lätis (lhk. 70) on kontrollitud ja vastavad tõeludele? Kas annab õige ettekujutuse Läti karjandusest tabel, mis käsitab andmeid erinevatelt aastatelt (Läti — 1921, Eesti — 1923), kui kõigil on teada, et pärast ilmasõda iga aastaga põllumajanduslik tõus ühel kui teisel rahval kasvas kiirelt?

Miks Peterburis on *tänavad* (lhk. 83), aga Riias — *uulitsad* (lhk. 73)?

Vürstiriigis Liechtenstein, raamatus antud andmetel, ei ela ühel ruutkilomeetril mitte 72 elanikku (v. lhk. 128), vaid alla 70-ne.

Põhja-Prantsusemaa kirdeosas asub kord *Flandria* (lhk. 151), kord *Champagne* (lhk. 152).

Kas dokid on laevade laadimiseks ja lossimiseks (lhk. 175)?

Liverpool hääldatakse kord *Liverpuul* (lhk. 180), kord *Livörpuul* (lhk. 173).

Kas Hispaanias ja Portugalis on (l. 192) tõesti nii vähe kirjaoskajaid (25% — 40%)?

Sellest loodetavasti jätkub mõttevahetuse esilemanamiseks, mis ongi peamiselt käesoleva kirjutise siht.

V. Orav.

Tütarlaste keskkoolide kehalise kasvatuse õppekava eelnõu.

Võiml. õp. A. Rosenberg ja K. Määr.
(Järg.)

IX õppeaasta.

I liik.

Ettevalmistavad harjutused.

a) *Korraharjutused*: käimine jagudes. Jooksul jagudesse-võtmine. Luge mine jagudeks väljamarssimise ja lõpp hüpetega. Harjutusteks väljamarssimine koordlemisega (kord-korralt). Marssimine ja jooks jagudena ning kaarkäigud.

b) *Käigud ja sammud*: eelmistes klassides läbivõetud harjutuste kordamine.

c) *Harjutused abinõudeta* (kohal ja liikumisel): Väljaseade taha ja taha väljapoole, kallutusväljaseade taha ja taha väljapoole, väljaaste kõrvale, käed: ülesse sissepoole; käsi kõrvale ülesse, teine kõrvale alla; üks käsi ette ülesse, teine taha; üks käsi ülesse — teine kukla, kõrvale, õlale. Väljaaste ette ja taha, käed: ülesse; kõrvale ülesse; üks käsi ülesse — teine puusa, selja taha, kukla ja kõrvale; üks käsi kõrvale — teine kõverdatud kõrvale, ringitaoliselt ülesse ja ringitaoliselt kõrvale. Käed: õlgadel; kõrval ülal; kõverdatud taha ja kõrvale; üks käsi ülesse, teine puusa ja selja taha; üks käsi kõrval, teine rinnal, kõverdatud kõrvale, ringitaoliselt ülal ja kõrval; ringitaoliselt ülal ja kõrval. Kallutusväljaaste ette, ette väljapoole, taha ja taha väljapoole, käed all; ees; taga; kõrval; puusas; selja taga; rinnal; ees väljaspool; pea peal; õlgadel.

d) *Harjutused keppidega*: Kaitse ja pealetung. Läbivõetud kepi-olekud käteolekutele vastava raskusega, ühendatult seisakutega.

e) *Harjutused nuiadega* (kui on abinõud): keskmised ringid: eesfrontaalses tasapinnas: kõrval — sisse ja väljapoole, vasakule ja paremale ja all — vasakule ja paremale. Väiksed ringid: eesfrontaalses tasapinnas: all ja kõrval — vasakule ja paremale. Tagafrontaalses tasapinnas: all (ühe käega) sissepoole ja väljapoole; kõrval — sisse ja väljapoole. Sagitaalses tasapinnas: all, ees ja taga (väljaspool kätt, käsi) ette

ja tahapoole. Horisontaalses tasapinnas: ees ja kõrval pealpool kätt (kahe käega) ja allpool kätt (ühe ja kahe käega) — sisse- ja väljapoole. Läbivõetud suurte ringide ja kaarte ühendamine keskmiste ja väikeste ringidega. Nuiade tarvitamine vabaharjutuste raskendamiseks ning ühendamine seisakutega ja liikumisega.

Kõigis ülalnimetatud seisakutes (vabalt, keppidega ja nuiadega) võib teha käte, jalgade, pea ja kere liigutusi, kohal hüppeid, pöördeid jne.

f) *Kere lained ja hoogsad liigutused.*

II liik.

1. Ripped.

Rippes pulkadel, ehk üks käsi pulgal, teine rööpal, liikumine horisontaalsis kõrvale — pöõretega käe alt läbi viimisega või ilma (õõtsega ehk ilma). Rippes rööbastel (rööpal) — liikumine hüpetega: a) horisontaalsis ette (õõtsetega ehk ilma); b) nõlvaksis alla ehk horisontaalsis — jalad (jalg) sirutatud ette, põlved kõverdatud ette, ja jalgade liigutused. Kiikumine ühendatud: jalgade liigutustega, käte (käe) kõverdusega, äratõukest upp- ja kagaripetega, pesaga (kahel jalal), hüppega üle ette asetatud nõõri. Mahahüpped kiikumisel ette ja taha. Rippes: käte kõverdus kaasabiga ja ilma, jõu tõus kordamisi kätega (kaasabiga), pealetõmme eest ja tagant (kaasabiga), käimisest nõlvakredeli ülemisel poolel üleminekud rippesse. Ripetes harjutuste ühendused.

2. Ronimised.

Harilik aja peale, raskusega, ühenduses uppharjutustega (raskendatult kõrgemale tõstmisega).

3. Vedamised, tõukamised, tõstmised ja kandmised.

Eelmistes klassides läbivõetud tõuke- ja vedamis-harjutuste kordamine, raskendatult kestvuse suurendamisega.

4. Visked ja tõuked.

a) *Võimlas ehk platsil*. Märki visked väikse palliga 18 m pealt, tabavus — paremaga 50%, vasakuga 25%. Outi

visked: võrkpalliga 16 m, korvpalliga 11 m ja meditsiinpalliga — võistlusena. Kaugusvisked (heitel ühe käega; võrk-, jalgpalliga — paremaga 22 m, vasakuga 20 m; korvpalliga — paremaga 18 m, vasakuga 15 m; meditsiinpalliga — võistlusena. Korvvisked eest, kõrvalt ja liikumiselt — kauguse ja tabavuse suurendamisega. Korv- ja meditsiinipalli visked jalaga.

b) *Platsil*. Kaugusvisked väikse palliga — paremaga 35 m, vasakuga 27 m. Lumepalli, kivide jne. kaugusviske. Oda-viske noorte-odaga: hooga paremaga 20 m, vasakuga 15 m ja hoota. Kettaheide 1,25 kg kettaga: hooga—paremaga 16 m ja vasakuga 13 m ja hoota. Kuulitõuge 3,6 kg kuuliga, hooga — paremaga 7,5 m, vasakuga 6,5 m ja hoota.

5. Endakaitse ja pealetung.

Vastase mahaviskamine jala ärälöömisega sammu ajal ja üle õla. Vastase kinnihoidmine maas. Kaitsed kepilöökidest vastu. Vabastamine tagavööst. Jalalööki rinna alla ja kõrvallööki puusa, ühes vastavate kaitsetega. Tundelikud kohad inimese kehas (kordamine).

III liik.

Tasakaalu-harjutused.

Kaalseisud: a) ette kõverdatud jalal, käed ülal, üks käsi ülal, teine all ja kõrval; b) ette sirutatud jalal — kätega kuklas, ringitaoliselt ülal ja kõrval ülal; c) kõrvale, kätega — alumine ülal ja ülemine all ning ümberpöörduvalt, kuklas, pea peal; d) taha — kätega kõrval, ees all, puusas all; e) põlvel, kätega kuklas. Seistes ühel jalal, käte liigutused ühenduses jalgade ja pea liigutustega. Tasakaalu-võitlused. *Tasakaalu-puul*. Käimine ette: harilik — käed kõrval ja käte liigutustega, järelevõttesammuga, raskustega, paarides ette — taha 180 sm kõrgusel. Käimine: taha — harilik järelevõttesammuga; ette põlvilil laskmisega, väljaseadega ette ja taha; pöõretega; istest ja rippest peale tõusmine seisu puul; kõrvale 130 sm kõrgusel. Seistes ühel jalal — jala sirutamised ja põlve kõverdused ette, taha ja kõrvale. Mõõda-käimised. Kaalseis ette kõverdatud jalal ja põlvel kätega puul. Ahvikäik. Isteseisu võtmine 80 sm kõrgusel. Tasakaalu-võitlus üksik ja

rühmvõistlusena ühe ja mõlema käe tegevusega 60 sm kõrgusel.

IV liik.

1. Hüplemised.

Eelmistes klassides läbivõetud harjutuste kordamine, kuid kestvuse suurendamisega.

2. Tantsud.

Kasatsk. Labajala vals. Tursa polka.

3. Jooksud.

Kestvusjooks 8 min. 1000 m jooks — aja peale ja võistlusena. Jooks raskusega kuni 75 m — võidu peale. Takistusjooks 60 m — 10 sek, 75 m — 13 sek. ja 100 m — 15,5 sek. Teatejooks edasitagasi ja ringis kuni 100 m — aja peale ja võistlusena. Kartulijooks kuni 125 m — aja peale ja võistlusena. Jooks tagurpidi, kahekaupa, kahekaupa kinnitatud jalgadega (3 jalaga) ja muud jooksu teisendid kuni 40 m (võistlusena). Keksimine: kohal ühekaupa ja mitmekesi, sama, mis enne läbi võetud, kuid raskendatult kestvusega ja pingutuse tugevusega; ühel jalal ja koosjalul (ette ja kõrvale) kuni 40 m. Kükis kuni 25 m. Ristihüpe (Kreuzhüpfen). Jala sirutushüpe (Spreizhopsen). Jala sirutushüpe pöõrdtega (Spreizhopsen mit Zwirb). Tshardashi samm. Nimetatud võimlemissammude ühendused seni läbivõetud hüppesammude, keksimiste, jooksu ja käimiseiga.

V liik.

Erilised kereharjutused.

1. Pingutavad painutused: seisust a) varvastele tõusmisega, b) jala liigutustega, c) paarides toetusega õlavartest (kaasabiga).

Abaluu ja seljalihaste harjutused.

Passiivsed painutused kaasabiga (selja ja sirutused): istes, põlvilistes, põlviliseisus, seisus, rippest jne.

Kere painutused taha rinnust: varvasseisust kõrval, käiksammseisust kõrval, kallutus-väljaseadest taga, väljastest kõrval, varvastelseisust, seisust kinnitatud jalaga, põlvseisust — jalg sirutatud kõrvale, seisust varvastele tõusmisega — kätega kuklas, ringitaoliselt ülal; istest, põlvilistest, põlviliseisust, põlvseisust, harkseisust, algseisust — kätega kõrval-ülal, kepiga pea peal.

Rinna tõstmine lamades kõhuli: kätega kõrvale ülal, kepiga pea peal; lamades toetuspunktiga reitel, kätega õlgadel, kõrvale, rinnal, pea peal.

Kere kallutused ette: harkseisust, sammseisust kõrvale, algseisust, sulgseisust, põlvilseisust, kaasabiga, kätega kõrvale-ülal, kepiga pea peal; varvasseisust kõrvale, väljaastest kõrvale, seisust kinnitatud jalaga — kätega kuklas, ringitaoliselt ülal.

Kere painutused ette: varvasseisust taga, varvasseisust ees, väljaseadest kõrvale, kallutus-väljaseadest ette, väljaastest kõrvale, väljaastest taga — kätega õlgadel, kõrvale, kuklas, kõrvale-ülal, ülal, kepiga turjal, kepiga pea peal.

Kõhulihaste harjutused.

Kere kallutused taha: kägaristes, sirgistes, harkistes (jalad kinnitatud või kaasabiga) — kätega kõrvale-ülal, kepiga pea peal.

Kere painutused ette (kere tõstmine): selili lamades (jalad kinnitatud või kaasabiga) — kätega kõrvale-ülal, kepiga pea peal.

Jalgade liigutused: selili lamades käed all (maas) kuklas, kõrvale või ülal — jalgade tõstmine, kõverdamine ja sirutamine, ujumislüügitused jne. Rippest jalgade liigutused ja tõstmised üle abinõude.

Kere kallutused taha: põlvseisus, põlvilistes, põlvilseisus — kätega kõrvale-ülal, kepiga pea peal. Väljaastes taha, seisust ette kinnitatud jalaga — kätega pea peal, kuklas, ringitaoliselt ülal, kepiga pea peal.

Tugilamades jalgade ja käe liigutused — ühendatud.

Vahelduvad kereharjutused.

Eelmistel õppeaastatel läbivõetud painutused kõrvale, pööramised, väänamised — raskendatud.

Painutused kõrvale: varvastel-seisus väljaastes kõrvale, põlvistes — põlvili tõusmisega — kätega ülal, ringitaoliselt ülal, üks käsi ülal, teine õlal. Kõhuli lamades, jalad kinnitatud kaasabiga — kätega ülal, kepiga ülal, üks käsi puusas, teine ülal. Küljeli lamades puusa toetusega pingil — üks käsi ülal, teine puusas, kuklas, ülal.

Tugilamades kõrvale — ühendatud käe ja jala liigutused. Lipp kaasabiga (rootsi seinal ehk redelil).

Pööramised: põlvseisus jalg sirutatud kõrvale, väljaastes kõrvale, väljaastes taha, põlvilistest põlvili tõusmisega — kätega kuklas, ringitaoliselt ülal, ülal, kepiga pea peal, kepiga ülal, üks käsi kõrvale, teine kuklas, ülal ehk ringitaoliselt ülal.

Väänamised: iste (pingil ehk maas, kaasabiga jne.), põlvseisus, põlvilistes, harkseisus, algseisus, väljaastes kõrvale — kätega ringitaoliselt ülal, ülal sõrmed koos, kepiga ülal.

M ä r k u s: Kereliigutusi nimetatud olekutes tehakse ka ühes käte (käe) kõverdamisega, sirutamise, vibutamise, peopesade pööramisega, randme liigutustega jne.

Roomamised. Eelmistes klassides läbivõetud roomamisviiside kordamised.

VI liik.

Hüpped.

Eelmistes klassides läbivõetud hüpete kordamine suurendades kaugust, kõrgust, kaugust-kõrgust ja sügavust.

Uute läbivõetmine.

Võimlas: Kaarhüpe sangadel. Tiivhüpe sangadel. Keerdhüpe sangadeta, põiki hooga- ja hundihüpe sangadel — 90° pöördega sissepoole ja sangadeta — pöörda. Vargahüpe. Ülepeahüpe hooga. Sügavushüpe 180 sm. Kõrgushüpe — hooga 75 sm ja hoota 60 sm, ning kaugushüpe — hooga 230 sm ja hoota 140 sm (võimlemishüpena).

Spordiplatsil: Kaugushüpe hooga 300 sm ja hoota 170 sm. Kõrgushüpe hooga 100 sm ja hoota 80 sm. Ülalni-metatud hüpped teostada vabalt valitavas stiilis. Teivashüpe, kui abinõud võimaldavad.

VII liik.

Rahustavad harjutused: a) aeglane käik, b) hingamisharjutused, c) lihtliigutused.

VIII liik.

Jooksumängud.

Ujumine — rinnuli, küljeli ja selili. Päästmisujumine. Ekskursioonid kuni 15 km. Suusatamine' uisutamine ja kelgutamine.

X õppeaasta.

I liik.

Ettevalmistavad harjutused.

a) *Korraharjutused*: Eelmistes klassides läbivõetud harjutuste kordamine.

b) *Käigud ja sammud*: Eelmistes klassides läbivõetud harjutuste kordamine.

c) *Harjutused abinõudeta* (kohal ja liikumisel):

Kallutusväljaaste kõrvale, käed: ülesse; ülesse sissepoole; ülesse, sõrmed risti; üks käsi ülesse, — teine kukla ja kõrvale.

Kallutusväljaaste ette, ette välja- poole, taha ja taha väljapoole, käed: kuklas; kõrval ülal; kõverdatud taha ja kõrvale; üks kõrval — teine kuklas, rinnal, kõverdatud kõrvale, ringitaoliselt ülesse ja kõrvale; taga, sõrmed risti; üks käsi ülal — teine puusas ja selja taga; ringitaoliselt ülal.

Täiskükk ühel jalal, käed: ees, puusas, õlgadel ja kõrval. Kaalseis ette, käed: kõrval, kuklas, puusas, õlgadel. *Keppidega*. Kaitse ja pealetung. Läbivõetud kepiolekud ühenduses seisakutega (käteolekutele vastava raskusega).

e) *Harjutused nuiadega*: Väiksed ringid: eesfrontaalses tasapinnas ülal; tagafrontaalses tasapinnas all, kõrval (vasakul ja paremal); sagitaalses tasapinnas: all ja ees ühe käega ettepoole — teisega tahapoole; horisontaalses tasapinnas: kõrval ja ees (kahe käega); allpool ja pealpool kätt — vasakule ja paremale. Ringide ja kaarte ühendamine. Nuiade tarvitamine vabaharjutuste raskendamiseks.

Kõigis ülalnimetatud seisakutes võib teha: käte, jalgade, pea, ja kere liigutusi, kohal hüppeid, pöördeid jne.

f) *Keha tehnika*: Eelmistes klassides läbivõetud harjutuste kordamine ja improviseerimine.

II liik.

1. Ripped.

Rippes rõõbastel liikumine: hüpetega ette ja taga nõlvaksihis ülesse; hüpetega ette horisontaalsihis ehk hariliku liikumisega ette, taha ja kõrvale; nõlvaksihis ülesse — jalad (jalg) sirutatud ette, põlved kõverdatud ette, jalgade liigutustega ja kergemate rippaharjutus-

tega (uppripped, pesa, põlvlangripped ja teised), harilik liikumine nõlvaksihis ülesse ja alla, suurendades kallakust; liikumine horisontaalsihis ühenduses sirg-, kägar- ja uppripetega, tagarippega jne. Kiikumine ühendatud: pööretega, jalgade liigutustega, sirgupprippega, tagarippega, pesaga 1 jalal ja nimetatud harjutuste ühendustega, hüpetega üle etteasetatud nõõri (suurendades nõõri kõrgust) käte üheaegse ja vahelduva kõverdusega. Kiikumisel hüpped maha, ette ja taha. Pealetõmbed eest ja tagant, jõu tõus kordamööda kätega, käte kõverdus — kaasabiga ja ilma.

2. Ronimised.

Latil (lattidel), köiel (kõitel): suurendades kõrgust ehk mitu korda järgimööda mahatulek käte abil, sidumine rippes ühenduses rippaharjutustega, kiikumistega, sügavushüpetega.

3. Vedamised, tõukamised, tõstmised ja kandmised.

Eelmistes klassides läbivõetud harjutuste kordamine, raskendatult kestvuse suurendamiseks.

4. Visked ja tõuked.

a) *Võimlas ehk platsil*. Märki visked väikse palliga 20 m pealt, tabavus paremaga 50% ja vasakuga 25%. Outi visked: võrkpalliga 17 m ühe käega: võrkpalliga — par. 25 ja vasakuga 22 m; korvpalliga — paremaga 20 m, vasakuga 18 m; meditsiinipalliga — harjutusena ja võistlusena kauguse peale. Tõuked ette ja ülesse hooga, ning hoota ühe ja kahe käega rinnalt ette — meditsiinipalliga. Visked meditsiinipalliga (kahe käega): jalgade vahelt ja üle pea taha ning alt ülesse — võistlusena. Korvi visked liikuselt eest ja kõrvalt, mitmesuguste visete ja tõugetena ühe või kahe käega. Meditsiinipalli visked jalaga. Jalgpalli löögid jalaga.

b) *Sporidplatsil*. Kaugusvisked väikse palliga — paremaga 40 m ja vasakuga 30 m. Odaviske noorte-odaga: hooga — paremaga 23 m, vasakuga 18 m ja hoota. Kettaheide 1,55 kg ketaga, hooga — par. 18 m, vasakuga 15 m ja hoota. Kuulitõuge 3,3 kg kuuliga, hooga — paremaga 80 m, vasakuga 70 m ja hoota. Mitmesuguste kergemate ja raskemate esemete kaugusvisked ja heited.

5. Endakaitse ja pealetung.

Vastase mahaviskamine üle põlve selili laskmisega. Vastase võitlusvõimetuks tegemine. Kaitsed noalöökidest ja laske-riista vastu. Kõri-võtted ja vastutegevus.

III liik.

Tasakaalu-harjutused.

Kaalseisud: ette sirutatud jalal — kätega ülal, üks kõrval, teine ülal; kõrvale — kätega ülal ja ringitaoliselt ülal; taha, kätega kuklas, pea peal; põlvel, kätega ülal ja pea peal. Seistes ühel jalal käte liigutused ühenduses jalgade, pea ja kere liigutustega.

Tasakaalupuul. Käimine ette: harilik käe kõrval ja käte liigutustega, järelvõttesammuga, raskustega, paarides ette taha 190 sm kõrgusel. Käimine: taha — harilik järelvõttesammuga; ette — põlvili laskmisega, väljaseadega ette ja taha; pöördega; istest ja rippest pealetõusmine seisu puul; kõrvale; 140 sm kõrgusel. Seistes ühel jalal — sirutused ja põlve kõverdused ette, taha ja kõrvale. Möödakäimised. Kaalseis ette kõverdatud jalal ja põlvel kätega puul. Ahvikäik. Isteseisu võtmine 90 sm kõrgusel. Tasakaaluvõitlus üksik- ja rühmvõistlusena ühe ja mõlema käe tegevusega 65 sm kõrgusel.

IV liik.

1. Hüplemised.

Eelmistes klassides läbivõetud harjutuste kordamine, kuid kestvuse suurendamisega.

2. Tantsud.

Eelmistes klassides läbivõetud tantsude kordamine.

2. Jooksud.

Kestvusjooks 9 min. 1000 m jooks aja peale ja võistlusena. Jooks rasku-

sega kuni 100 m. Takistusjooks 125 m, 60 m jooks — 9,7 sek., 75 m — 12 sek., 100 m — 15 sek. Kartulijooks kuni 150 m. Teatejooks ringis ja edasi-tagasi kuni 100 m. Jooks tagurpidi, kahekaupa, kolme jalaga ja muud jooksuteisendid kuni 50 m. Keksimine: kohal ühekaupa ja mitmekesi. Eelmistes klassides läbivõetud harjutuste kordamine, raskendades keksimise kestvuse suurendamise ja pingutuse tugevusega; ühel jalal ehk kahel jalal (ette, taha, kõrvale) kuni 45 m, kükis kuni 25 m; kahekaupa ja muud teisendid kuni 40 m. Võimlemisammude ühendamine: keksimisega, jooksuga, käimisega, kuid raskendatult kestvuse suurendamisega.

V liik.

Erilised kereharjutused.

1. Pingutatavad painutused: põlvilseisust jalgade sirutamise (redeli abil) seisust varvastele tõusmine ülesse jala liigutusega; läbivõetud painutused raskendada eemaldumisega toetuspunkti; kaasabiga seisust toetusega küünarvartest, randmest.

Abaluu ja seljalihaste harjutused.

Passiivsed painutused kaasabiga (selja sirutused) istes, põlvilistes, põlvilseisus, seisus, rippes jne.

Kere painutused taha rinnust: istes, põlvilistes, põlvilseisus, põlvseisus, harkseisus, algseisus, varvasseisust kõrval, kallutus väljaseadest taga, väljaastest kõrval, varvastel seisust, seisust kinnitatud jalaga, põlvseisust jalg sirutatud kõrvale, põlvilistest põlvili tõusmisega, seisust varvastele tõusmisega — kätega ülal, kepiga ülal.

(Järg.)

Karskus.**Rahvusvahelise õpetajate alkoholivastase liidu koosolek Eestis.**

Nimetatud liit, mis asutati 1923 a. 17. rahvusvahelise karskuskongressi puhul Kopenhaagenis, ja mille juhatuse esialgseks asukohaks jäi Saksamaa, pidas äsja möödunud 18. ülemaailmliku karskuskongressi puhul Tartus oma esimene peakoosoleku. Selle koosoleku

kutsus liit selleks kokku, et saada ülevaade koolikarskustöö praegusest seisukorrast mitmesugustes riikides ja määrata kindlaks liidu edaspidine asukoht ja tegevuse alused.

Koosoleku avas lühikese tervitusega liidu esimees, prof. Strecker, kes üht-

lasi andis ülevaate liidu senisest tegevusest, mis, kahjuks, aineliste raskuste pärast pole olnud kuigi laialine ja viljakas.

Eesti Õp. k-liidu nimel ütles tervitusi Hans Roos, kuna Eesti Õpet. Liit saatis telegrafiteel tervitusi.

Selle järele kanti ette lühikesed ülevaadet Eesti, Rootsi, Saksa, Taani, Norra, Schveitsi, Tschehhoslovakkia ja Austria õpetajate karskuspüüetest, mille juures äratas erilist tähelepanu Rootsi esindaja ettekanne, nõnda et koosolek, tänutäheks suure ja viljaka töö eest, otsustas saata Rootsi rahvarahidusministeeriumile tänu-telegrammi.

Liidu asukoht, kuni järgmise rahvusvahelise karskuskongressini, jäeti edasi Saksamaale ja valiti endine juhatus

tagasi, kellele tegevuses jäeti täielik vabadus.

Koosolekust, mis kestis tublisti 3 tundi, võttis osa umbes 100 in., nendest ligi pool Eesti õpetajaid.

Eesti karsked õpetajad kuuluvad nimetatud liitu Eesti õpetajate karskus- kasvatusliidu kaudu.

Peale selle korraldati veel eriline õpetajate karskuskõnekoosolek, kus prof. Strecker Saksamaalt, pr. Alli Trygg-Helenius Soomest, Dr. Th. Dahlgren Rootsist, piiskop Cannon Ameerikast, prof. Dr. K. Smola Austriast ja dir. J. Tork Eestist — kõnelesid, pakkudes ülevaadet igaüks oma maa koolikarskustöö arengust ja põhimõttelisest korraldusest.

J. E.

Laste karskusvõistluskirjutised.

J. Elango.

Täiesti omapärane, huvitav ning järeletegemist vääriv on Soome õpetajate karskusliidu tegevus laste karskusvõistluskirjutiste korraldamise alal, mis Soomes on kujunenud suurejooneliseks ja laiaulatuslikuks alkoholismivastase võitluse vahendiks. See tegevus on leidnud suurt poolehoidu Soome õpetajaskonnas ja heakskiitmist ning toetust koolivalitsuselt. Seepärast ei peaks olema huvituseeta saada lühidalt ülevaade sellest tööalast.

Esimest korda tegi võistluskirjutistega katset 1904. a. Soome suurima karskuseltsi „Raittinden Ystävät“ lootusringide komitee. Juba see esimene katse äratas suurt tähelepanu, ja enam kui 1000 osavõtjat andis end ülesse, kuigi neist väga paljud ei teinud asja uuduse pärast hiljem võistlust tegelikult kaasa. Esimesil aastail jagati kirjutajad vanaduse järele kolme rühma, mis oli tarvilik, sest osavõtjaid leidis 9-aastasteist alates kuni 46-aastasteni, ja auhindadeks jagati väärtuslikke karskusraamatuid. Hiljem on osavõtjad jagatud kahte rühma ja nende suure arvu pärast on saadud anda auhindadeks ainult väikseid odavahinnalisi raamatuid. On püütud põhimõttelikult anda auhindu nii, et igas koolis esinenud võistlevasse rühma

tuleks mõni auhind. Võistlejaiks olid alul ainult lootusringide ja karskusseltside liikmed, kuid hiljem on see tegevus levinud kõikidesse rahvakoolidesse. Rahvakooliõpetajad on üldiselt tänuväär- selt mõjutanud võistluskirjutiste head kordaminekut, olles tavaliselt nende juhatajaiks. Koolivalitsus on võistluste pidamiseks lubanud aega koolitundidest.

Viimasel ajal on korraldatud võistluskirjutisi nõnda, et kõige pealt valmistatakse õpperaamat eelseisva aasta jaoks. Kui see valmis ja võistluse päev määratud kindlaks, tellivad koolid ja lootusringid omale õpperaamatuid. Nooremad, s. o. mitte üle 12. a. vanad õpilased, kuuluvad I rühma, vanemad aga — II rühma, kusjuures noorema rühma jaoks tehakse õpperaamatust kergem ja väiksem konspektiivne väljaanne. Seejuures piirdub osavõtmine rahvakooli ulatusega. Võistlustele ettevalmistavate koolide ja rühmade juhatajale saadetakse üldised võistluse juhised ja võistlusküsimused iga osavõtja jaoks aegsasti kätte. Määratud päeval kogunevad võistlejad, varustatult, sullepea ja paberiga, kirjutama. Igaüks neist saab kümme konna võistlusküsimusi sisaldava lehekese ette ja peab nüüd katsuma anda neile esitatud küsimusile asjalikud

ja tabavad vastused. Loomulikult ei tea võistleja õpilane varem küsimusi, kuna õpetajal olid nad juba varakult käes ja teada. Kirjutamiseks antakse aega harilikult 2—3 tundi. Rühma juhataja valvab kogu aeg, et ei juhtuks korrarikumisi. Võistluse lõpul loeb ta kõik kirjutised läbi, märgib ära nendes ette tulevad vead, hindab nad numbriga ja registreerib osavõtjad erilisel aruandelehel, mille ta ühes võistlustööga saadab õpetajate karskusliidule. Sel teel kokutulnud kümnedtuhanded kirjutised loetakse liidu juhatuses läbi ja hinnatakse teistkordselt, kusjuures parimad kirjutised kummaski vanadusrühmas saavad auhinnaks raamatuid, kuna kõigile osavõtjatele antakse ilusad mälestuslehed selle tõenduseks, et nad on võtnud osa sellasest võistlusest.

Lugedes neid laste kirjutatud vastuseid esitatud küsimusile (mis võimalus oli nende ridade kirjutajal läinud talvel Helsingis), on otse liigitav näha, millise hardumuse ja kindlusega nendes on küsimust käsitatud. Nendes ei ole tõepoolest puudu kaljukindlast usust karskuse ja keeluseaduse lõplikusse võidusse. Kõigest lapselikust naiivsusest hoolimata, on nii mõnedki vastused haruldaselt tabavad, leidub piltidega kaunistatud ja seotud kõneski vastuseid.

Selle 22 aasta kestel, mil neid kirjutisi on korraldatud Soomes, on suudetud võtta läbi hulk küsimusi. Esimesil aastail valiti võistluseks materjali varem ilmunud raamatuid, kuid hiljem hakati kirjutama selleks eriliselt õpperaamatuid. Muuseas on näit. käsitatud järgmisi küsimusi: joovastavate jookide mõju; karskusküsimuse ühiskondlik tähtsus; keeluseadus; alkohol ja noorsugu; alkohol ja ühiskond; kodu ja joovastavad joogid; alkohol ja tiisikus; kodumaa karskeks; mida õpin lootusingis jne. jne.

Võistluskirjutistest osavõtnud laste arv on — välja arvates mõned kõikumised — järjest kasvanud.

1904. a. oli	339	osavõtjat,
1909. a. „	2383	„
1915. a. „	5591	„
1917. a. „	6636	„
1922. a. „	15285	„
1923. a. „	18741	„
1924. a. „	22947	„
1925. a. „	34093	„
1926. a. „	39648	„

Kokku on osavõtjaid olnud 187.468, kuna auhindu on antud 48.669 kirjutajale.

See võimas juurdekasv, mis viimaseil aastail on sündinud, tuleb osalt hoogsamast propagandast, kuid osalt ka sellest, et selle töö tulu ja tarvilikkust on endisest paremini taibatud nüüd keeluseaduste rikkumiste ja üleastumiste ajajärgul. Seegi asjaolu on kaasa aidanud, et üksikud karskusseltsid on oma piirkonnas töötavaile koolidele maksuta muretsenud õpperaamatuid.

Kokkuvõttes tuleb väita, et lootusringide võistluskirjutised on Soomes parimaks abinõuks, mille varal kasvava põlve meeltesse suudetakse istutada seaduseaustamist ja tarvet haritud karskete elukommete järele. Nende abil kantakse karskusküsimus laste kaudu ka kodusesse.

Peale Soome on seda tööala viljelatud Inglismaal.

Meil Eestis on õpetajate karskuskasvatusliit otsustanud eelseisval õppeaastal teha esmakordselt sellega katsed, milleks praegu ettevalmistused käimas. Õpperaamat on juba seatud kokku ja antud trükki ning saab loodetavasti ligemal ajal valmis. Oktoobri lõpus peetava karskusküsimuse puhul saadetakse ta ühes pikema seletuskirjaga ja kõigi tarvilike materjalidega kõigile koolidele kätte.

Koolireformi tagajärjed Pärnumaal.

G. Maurer.

Pärnu maakonnas oli 1915/16 õppeaastal, välja arvatud Kärü ja Kaarli vallad, mis läksid Järva ja Viljandi maakonna alla:

õigeusu kihelk. koole	20,neis	õp.	36.
„ abikoole	35, „ „		44.
Luteriusu vallakoole	67, „ „		82.
„ kihelkonnakoole	8, „ „		19.
Erakoole	3, „ „		12.
Riigikoole	5, „ „		16.
Kokku		138 kooli	209 õp.

1925—26 õppeaastal oli Pärnu maakonnas, välja arvatud Kärü ja Kaarli ja juurde arvatud Laatre vald, mis kuulus enne Volmari maakonna alla:

Kuueklassil. algk.	31 õp.	neis	134
Teisi (II, III, IV ja V kl.)	76 „ „		138
Majapidamise täienduskoole	3 „ „		6
Kokku		110 kooli	278 õp.

Pealeselle paar erakooli ja mõned koduõpetused, ja õpetajaist mõned tunniandjad ning tagavaraõpetajad jne.

Kokkuvõtteid vaadeldes torkab silma see asjaolu, et enne sõda koolide arv Pärnumaal oli palju suurem kui 1923 a., õpetajate arv aga selle vastu vähem. Selle tagajärjel oleks nagu meie kooli kättesaadavus rahvale edenenuks halvenemissihis, kool on läinud kodust kaugemale, 138 kooli asemel on kõigest 110 kooli, ja kui arvata 3 täienduskooli maha, siis kõigest 107 kooli jäänud. Õpetajate arv on aga märksa kasvanud, paistab nagu oleks vanade kitsaste koolimajade asemele ehitatud uued, suuremad.

Asja ligemalt vaadates näeme, et vaatamata koolide arvu vähenemisele, on kool siiski saanud kättesaadavamaks. Vene-ajal oli maa algkool seotud usuga, kummagi usulised käisid oma usu koolis. Sellepärast võis sagedasti leida, et kaks kooli asusid just nagu kiuste üksteise läheduses. Luteriusu kihelkonnakooli kõrval asub

ka õigeusu kihelkonnakool, ja õigeusu abikoolist paar vakamaad eemal asus luteriusu vallakool, nõnda et, vaatamata koolide suurele arvule, oli lastel tihti siiski kuni 15-me versta kauguselt koolis käia, mis kaob uue korralduse juures. Nüüd võivad ühes koolis käia mõlema-usulised lapsed, ja selle tõttu on kool kodule ka vähema arvu koolide juures palju kättesaadavam, kui oli vanasti suure arvu koolide juures. Nüüd leiame sagedasti, et endised ligidalseivad lutheri- ja õigeusu koolimajad on ühendatud üheks kooliks.

Endise koolivõrgu tihedusest saame selgema pildi, kui jagame tolelaegsed koolid kahte ossa uskude järele, s. o. luteriusu koolideks ja õigeusu koolideks. Luteriusu koole oli (67 vallakooli + 8 kihelkonnakooli + 3 erakooli + 5 valitusekooli) = 83 kooli, ja õigeusu koole (20 kihelkonnakooli + 55 abikooli + 3 erakooli + 5 valitusekooli) oli 63 kooli.

Nõnda oli Pärnumaal enne sõda, s. o. 1915/16 õppeaastal, kaks koolivõrku — üks luteriusulistele 83 kooliga ja teine õigeusuliste 63 kooliga, mõlemad need võrgud pidid rahuldama omausulisi üle maakonna.

Arusaadav, et siis ka, vaatamata koolide suurele üldarvule, (138 kooli) kool siiski kodust kaugemal oli kui praegu. Nii on nüüd luteriusulistel 83-me kooli asemel 110 algkooli, kuhu nad võivad saata oma lapsi, apostliku-õigeusulistel aga 63 asemel sama 110 kooli, seda selletõttu, et on liidetud 2 koolivõrku üheks koolivõrguks, et lastele on võimaldatud usutunnistusele vaatamata ühes ja samas koolis õppida. Nii on koolivõrk tihenenuks 10 aasta jooksul luteriusulistele suhtes 27 kooli ehk 22% võrra ja ap.-õigeusuliste suhtes 47 kooli ehk 30% võrra, ehk keskmiselt 37 kooli või 26% võrra.

See kahe koolivõrgu reorganiseerimine üheks koolivõrguks on olnud väga kasulik ka majanduslikust küljest.

Selle tõttu vähenes terve rida koole ja nende õpetajate arvel rikastusid uued koolid, ilma et selleks oleks vaja olnud teha uusi kulusid.

Nii, näiteks, töötasid Enge-Põravere paari vakamaa maa peal paralleelselt Põravere luteriusu vallakool ühe õpetajaga ja 3 õppeaastaga, ja samas ka Põravere õigeusu abikool 1 õpetaja ja 3 õppeaastaga. Koolireformi järele ühendati need mõlemad koolid üheks 4 kl. kooliks, mis töötab nüüd kahe õpetaja juhatusel ja samades majades.

Seetõttu oli osalt ka koolireform neis maakondades, kus juba vanasti töötasid paralleelselt kahe-usuliste koolid, palju kergem läbi viia, kui neis, kus seda mitte ei olnud. Kuid paralleelsete

koolide tõttu jäid ka mitmed kaunis kõlbulikud kooliruumid asjata seisma.

Õpetajaid oli 1915 a. — 209, 1925^a. aga 278, seega ligi 70 õp. ehk 33% rohkem kui vene ajal.

Kui meie aga arvesse võtame, et koolivõrk Pärnumaal 1925-daks aastaks on tihenunud, 37 kooli ehk 26% võrra, siis näeme, et õpetajate arvu kasvamine 33% võrra on päris loomulik. Õpetajate arv oleks sama palju kasvanud, kui veneaegse koolikorra juures oleks tahetud ka koolide kättesaadavust rahvale samal määral hõlbustada.

Nii on meie koolireformi majanduslik „puhaskasu“ Pärnumaal see, et endine 3-a. sunduslik algkool on saanud 4-aastaseks, et nüüd üks õpetaja töötab harilikult 2 õppeaastaga, kuna ta enne pidi töötama 3-ga.

Kroonika.

Seminaride ja pedagoogiliste kursuste päev Tallinnas.

30. ja 31. aug. ja 1. sept. peeti Tallinnas haridusministeeriumi vastava korralduse põhjal seminaride ja pedagoogiliste kursuste päev. Tähendatud päev oli korraldatud kursusena õpetajateseminaride ja pedagoogiliste kursuste 1924 ja 1925-aastate lõpetajaile, kes töötanud ühe aasta koolipõllul. Noored õpetajad olid esitanud selleks päevaks seminari juhatusel aruanded praktika-aastast.

Kursuste kava koosnes reast referaatidest, proovitundidest seminari õppejõudude ja noorte õpetajate poolt ning küsimuste lahendamisest, mis kerkinud päevakorrale praktika-aasta jooksul tegeliku töö kestel.

Kursustel esinesid referaatidega pr. K. Silde „Vaateõpetuse osa emakeeles algastmel“, A. Õunapuu: „Eesti keele vabad kirjatööd“, J. Kalkun: „Ettevalmistamine loodusloo tundidele“, J. Kents: „Moodsamaid küsimusi maateaduse õpetuses“ M. Välbe: „Ajaloõ õpetamisest algkoolides“.

Referaatides käsitati mitmesuguseid õppetöösse puutuvaid küsimusi, mida neile järgnevatel läbirääkimistel arvus-

tati. Erilist huvi ja elavust tekitasid kasvatuslikku külge puudutavad küsimused. Läbirääkimistel puudutati mitmelt poolt küsimust, kuidas toimida kurikalduvustega õpilastega, missugustega pea kõik õpetajad on pidanud kokku puutama omal esimesel tegevusaastal. Küsimuse puhul esines huvitava ettekandega Koluvere hoolekande kooli üle hra J. Lindvers.

Küsimuse arutamisel tuli ilmsiks huvitavaid nähtusi. Nii tõendas keegi õpetaja, et koolis olevat (provintsis) tarvitusel ihunuhtlus, laste kurgualused olevat punased pigistustest ja näpistustest. Tunnipikkused nurgasseismised olevat harilikud asjad. Ja, mis tõesti uskumatuna kuuldub: kui õpetaja pärast õpilase karistamist õpetajatetuppa minevat, kiitvat ta võidurõõmsalt: „Aga ma tegin N.-le täna“. Ning olevat selle juures nii iseteadlik, õnnelik.

Kursustel võeti vastu ühine otsus, millega mõisteti hukka sarnane ajast iganenud õppeviis.

Kolm päeva kestnud kursuste tööle järgnes kutsetunnistuste väljajagamine noortele õpetajatele. Üldse anti tunnistused kätte 108 õpetajale, kes töötanud aasta ehk kauem koolipõllul.

Sel puhul korraldati seminari ruumides aktus, millest osa võtma olid ilmunud ka haridusminister J. Lattik ja hamini kooliosakonna juhataja G. Ollik. Seminari juhataja A. Kuks vertivas noori õpetajaid ning pani neile südamele töötada rahva seas armastusega ja tahtega. Sütitavaid sõnu ütles hra haridusminister, kes õpetajaid hoiatas, et nad vastutusrikka töö eest mitte suurt tasu ja au lootma ei hakkaks. „Olen ise koolipõllul töötanud“, sõnas ta: „ning parem tasu selle eest on tänulik käepigistus ja tänupisar selle poolt, kellele olen suutnud ellu kaasa anda ühegi hea sõna“.

E. Triik.

Anton Teder 25 a. Eesti koolipõllul.

29. augustil s. a. mälestas Tallinna XVIII l. algkooli õpetaja *Anton Teder* oma 25-aastast tegevusejuublit koolipõllul.

Anton Teder sündis Viljandi maakonnas, Vana-Suislepi vallas, Vaaru kihelkonnas, 6. juunil 1880a. Õppis Kärsna, pärastises Suislepi õigeusu kihelkonnakoolis, kus ka pärast selle lõpetamist poole aastat õpetaja kohuseid täitis. 1897—1901 aastani õppis Valga õpetajate-seminaris.

Seminari lõpetamise järele töötab A. Teder Tallinna lssandamuutmise kihelkonnakoolis, hiljem alaealiste parandusmaja algkoolis Tallinnas, Tallinna Headtegeva Seltsi tütarlaste varjupaiga algkoolis, Sõdurite laste varjupaigas Tallinnas, Martin Luteri kasvatusmaja algkoolis ja Tallinna Eesti Lastekasvatuse Seltsi lasteaias.

Praegu töötab määralise õpetajana Tallinna linnas 18. algkoolis ning õpetajana linnas 1. õhtu-alkkoolis.

Vaatamata koormavale ja vastutusrikkale tööle, millega A. Teder seotud, leiab ta aega enese hariduse täiendamiseks. A. Teder lõpetas S. G. Voltshenovi raamatupidamise kursused, siis haridusministeeriumile alluvad Tallinna õhtused üldhariduslikud keskkoolikursused. Õppis haridusministeeriumi poolt 1922 ja 1923 a. suvel korraldatud laulu- ja muusika-kursustel ja Tallinna kolledzi sotsiaal-humanitaarteaduskonna õigus- ja majandusteaduste osakonnas;

peale selle on ta võtnud osa paljudest lühikeseajalistest kursustest.

Koolitöö kõrval pole A. Teder jäänud kõrvale ka seltskonnaelust. Nii näeme teda tegutsevat Tallinna lssandamuutmise kiriku nõukogus, poeg- ja tütarlaste gümnaasiumide lastevanemate komiteedes ja abiandmise seltsides, Põhja Laenu-Hoiu Ühisuses, tarvitajate ühisustes „Oma“ ja „Ait“, karskuse ja rahvahariduse seltsides, XVIII linna algkooli õpilastele abiandmise Seltsis „Noorte abi“, Tallinna Õpetajate seltsis. Kõikjal tuntakse teda, kui aktiivset ja üsedat töömeest, kes nende juhatustes esimehena, sekretärina, laekahoidjana ehk revideeriva toimkonna liikmena võtab osa seltsielu juhtimisest.

Vaatamata juba jubilaari pead katvate hõbedasele härmale, on ta veel väsimatu ja võimas töömees. Eesti kooli ja haridusesõprade ühine soov juubilarile on, et temas veel kaua püsiks see väsimatu, edasirühkiv eesti vaim, kohusetruu tööjõud ja — *kustumatu noorustuli.*

E. Triik.

Õpetajate karskuskursus.

Õpetajate karskuskasvatuliit korraldas septembrikuu alul nädalapikkuse karskuskursuse õpetajaile ja lootusringi juhtidele. Osavõtt kursusest oli ootamata elav. Kuulajate üldarv tõusis kahesajani, kuna alalisi loengutel käijaid, kellele osavõtmise kohta ka tunnistused anti, 125 registreeriti.

Kursuse kavasa oli, peale karskustöö üldkõnemuste, hulk ettekandeid karskuse õpetuse ja lastekarskustöö alalt ning mitmed näitlikud tunnid ja proovikoosolekud. Kursuse kestel peeti kokku 19 lektori poolt 30 loengut ja 5 kõnet, algatati 4 vaidluskõnemust ja anti 10 näitlikku tundi.

Peale muu oli kursuse ülesandeks üle maa laiali asuvate karskustegelaste koondamine ja ühistunde kasvatamine. Selle sihi taotlemiseks korraldas õp. k-liit kursuslastele üliõpilaste söögisaalis maksuta ühislõunad, millest võeti rohkesti osa.

Kursus kandis algusest lõpuni süsteemilise töö iseloomu ja jättis osavõtjatele kõigiti rahuldava mulje. Kursuse kulud kandis õp. k-liit.

J. E.

Organisatsioonide teated.

EÕL. asemikkudekogu aasta-peakoosolek

on 29. oktoobri peale edasi lükatud (24. oktoob. asemel, nagu teatatud eelmises „Kasvatuses“). Koosolek peetakse EÕL. ruumides (Rataskaevu t. 22—1), algus kell 11 e. l. Päevakorras: 1) Koosoleku juhatuse valimine. 2) EÕL. tegevusaruanne 1925/26 a. 3) EÕL. rahalised aruanded 1925/26 a. 4) Õpetajate liitude ja iseseisv. ühingute tegevusaruannete kokkuvõtte 1925/26 a. 5) EÕL. 1926/27 a. tegevuskava ja eelarve. 6) Väandra, Valga ja Haapsalu õpet. ühingute liikmeks võtmise küsimus. 7) Põhikirja muutmise. 8) „Õpetajate lehe“ küsimus. 9) Valimised. 10) Õpetajate palga-küsimus. 11) Koosolekul algatatud küsimused.

Läänemaa Õpetajate Liidu üldkoosolek,

mis jäi pidamata kokkutulnud väikese liikmete arvu tõttu (20) 12. sept., peeti Haapsalu ühiskümnaasiumi ruumides laup., 25. sept. s. a. Koos oli 50 liikme ümber. Üldkoosolek võttis vastu Liidu aastaaruanded, uue tegevuskava ja eelarve ning valis uue juhatuse; juhatusse valiti: õp. Lint, Ruus, Päävo, Rõõmus, Uustalu, Veiderman j. t. Liikmemaks Liidu kasuks vähendati 200 marga pealt 100 m. peale. Konflikti lahendamiseks Liidu ja Haapsalu Õpet. Ühingu vahel arvati olevat eeldusi; uuele juhatusele pandi südamele kasutada kõiki võimalusi lahkuminekku ärahooldmiseks. Koosoleku lõpul tegi EÕL. sekretär *J. Rummo* ülevaate õpetajate palgaküsimuse arenemisest ja selle praegusest seisukorrast.

Pärnumaa õpetajatepäev

18. septembril s. a. oli toonud kokku 120 õpetajat. Päeva avas Liidu esimees õp. Mokk. Esimesena refereeris õpetajate organiseerimistööst ja selle tuleviku väljavaadetest EÕL. sekretär *J. Rummo*. Temperamentliku ja kaasakiskuva kõnega õpetajate koondumise vajadusest esines õp. *Siitam*. Puudustest algkooli õpilaste üleminekul keskkooli refereeris dir. *Mälk*. Koolinõunik *Estam* kandis ette

huvitava referaadi õpilaste hindamisest statistilise meetodi abil. — Päev lõppes lõbusa koosviibimisega teelauas.

Harju maakoolide õpetajate kongress

peeti 26. septembril s. a. EÕL. saalis. õp. Kohtitsky andis ülevaate Harju maak. õp. liidu tegevusest 1926/27 a., mis on kandnud peamiselt sisemise asjaajamise laadi. Esindajad kohtadelt tõid esile mitmeid puudusi, mis takistavad organiseerimistöö arengut — õpet. ülekoormatus tööga, üksikute õp. passivsus jne. Õpetajate kutseühingulisest liikumisest meil ja välismail esines pikema referaadiga EÕL. sekretär *J. Rummo*. EÕL. esimehe abi ja „Töökooli“ esimees *A. Janson* selgitas õpetajate majanduslikkude organisatsioonide ülesandeid ja töövõimalusi. Tartu kutsenõunik *H. Roos* kõneles karskustöö võimalusist koolis. — Koos oli umbes 80 õpetajat.

Võrumaa Õpetajate Liidu üldkoosolek ja õpetajatepäev

peeti Võrus 25. ja 26. sept. s. a. Õpet. päeval esinesid referaatidega: koolinõunik *E. Muuga* — Võrumaa koolide tegevusest: möödunud õppeaastal; koolin. *J. Sultson* — algkoolide täiendusklassidest; Tallinna õp. sem. dir. *A. Kuks* — õpetaja kui kooli-, seltskonna- ja poliitikatgelane; EÕL. esindaja *J. Kents* — küsimusest, kas meil on õpetajate üleproduktioon; koolival. juhataja *A. Vainola* — mitmesuguseid haridusellu puutuvaid küsimusi. — Nagu selgus aruandest, kuulub Võrumaa Õpet. Liitu 273 tegevliiget ja üks auliige (õpetajaid üldse 324). — Liidu juhatusse valiti senistele lisaks veel *A. Tuvike* ja *J. Sirk*.

Õpetajate peatuskodu Tallinnas.

EÕL. ja Harjumaa Õp. Liidu ühisel ettevõttel avati EÕL. ruumides *õpetajate peatuskodu* Tallinnasse sõitvatele õpetajatele. Peatuskoaks on üks tuba, üüriga 4000 marka kuus (ühes kütte, valgustuse ja puhastamisega). Üürist tasub Harju maak. Õp. Liit 3000 mrk. kuus, ülejäänud osa — E. Õ. Liit. EÕL. poolt

on toas kolm voodit ühes patjade, vaipade, pesuga ja muu tarvilise sisseseadega. Voodite arvu on kavatsus edaspidi suurendada, kui selgub sellekohane vajadus. — Kodu tarvitamise eesõigus on Harjumaa õpetajail. Kodu tarvitajad

maksavad voodi tarvitamise eest: Harju maak. Õpet. Liidu liikmed — 75 mrk. öö pealt; teised EÕL. liikmed — 100 mk. öö pealt. Kodu tarvitamise üksikasjalik kokukord saadetakse kätte hiljem kõigile ühinguile.

Ametlikke teadaandeid ja määrusi.

Õppetundide vältus koolides. (H-mi ringkiri Nr. 23656, 17. sept. s. a.). Haridusministeerium paneb maksma õppetundide pikkuse kohta järgmise korralduse.

1. Linnades asuvais algkoolides ja kõigis kesk- ning kutsekoolides, kus ühe vahetusega töötatakse, samuti kõigi kahe vahetusega koolide esimeses vahetuses kestavad kaks esimest õppetundi kumbki 50 minutit ning järgnevad õppetunnid igaüks 45 minutit. Maalasuvais ühe vahetusega algkoolides on iga õppetund 50 minutit. Teise vahetusena töötavate koolide ja klasside neli esimest õppetundi on igaüks 45, ning järgnevad õppetunnid 40 minutit.

2. Üldharidusliikude ja majanduskoolide tunnikavades nimetatud praktilised tööd koondatakse kahe ja rohkem tunni kaupa, kusjuures aga iga õppetund kestab 55 minutit. Tööstusliikude koolide praktilise töö tunni vältus on 60 minutit.

3. Õppetundide vaheajad on igaüks 10 minutit, peale suure vaheaja, soovitavalt kolmanda, mis kestab 20 minutit.

4. Koolimajades, kus kahe täielise vahetusega töötatakse, tuleb pidada vaheaega esimese vahetuse järele vähemalt üks tund, mis tarvitatakse kooliruumide puhastamiseks ning tuulutamiseks.

5. Hommikul algab õppetöö harilikult kell 8. Kooliruumides, kus ühe vahetusega töötatakse, võib novembrikuu algusest kuni veebruarikuuni lõpuni alata õppetööd üks tund hiljem.

6. Tunnid tulevad alata ning lõpetada täpselt kooli tunniplaanis käesoleva korralduse alusel kindlaks määratud ajal.

7. Selle korralduse maksmapanemisega kaotab oma maksvuse haridusministeeriumi 1926 a. 2. juuni nr. 22005 korralduse punkt 2. (1926 a. R. T. nr. 55) õppetunni kestvuse kohta algkoolides.

Haridusministeeriumi kooliraamatute komisjoni poolt läbivaadatud ning koolidele tarvitamiseks soovitatud

raamatute nimekiri nr. 2.

(Haridusminist. ringkiri 9. sept. s. a. nr. 23268).

Raamatud algkoolidele.

A. Eesti keel.

1. J. Ainelo. *Näiteid ja harjutusi I*. Kirjastus „Noor-Eesti“, Tartus 1923. (Soovitatud abiraamatuks II ja III õppeaastale neis koolides, kus õpetajal tuleb töötada korraga mitme jaoga. Komisjoni otsus 28. dets. 1925 a.)

2. M. Kampmann. *Eesti lugemik*. Tegelik kirjanduse-õpetus algkoolidele V. jagu. Kirjast. G. Pihlakas, Tallinn, 1925. (Tingimisi soovitatud. Komisjoni otsus 22. aug. 1926 a.)

B. Matemaatika.

3. Chr. Brüller ja A. Oengo-Johanson. *Väike arvaja*. III ja IV õppeaasta. II osa. Tallinna Eesti Kirjastusühisus, 1925. (Soovitatud. Komisjoni otsus 9. maist 1926 a.)

4. F. V. Mikkelsaar. *Algkooli matemaatika*. I õppeaasta. Lühendatud väljaanne õpilastele. Tallinna Eesti Kirjastusühisus, 1925. (Soovitatud. Komisjoni otsus 13. dets. 1925 a.)

5. K. Treffner, O. Perli, J. ja E. Kuulbergid ja E. Martinson. *Elavad arvud*. Matemaatika õpperaamat algkoolidele. II õppeaasta. Kirj. „Loodus“, Tartus 1925 a. (Tingimisi soovitatud.)

D. Maateadus.

6. S. Süt ja D. Koppel. *Maateaduse õpperaamat*. Eestimaa ja naabermaad. IV õppeaasta. 3. trükk. Kirj. „Loodus“, Tartus 1926 a. (Soovitatud. Komisjoni otsus 22. aug. 1925 a.)

7. A. Veiderman. *Maateaduse õpperaamat algkoolidele*. IV õppeaasta. Tall. Eesti Kirjastusühisus, 1924 a. (Soovitatud. Komisjoni otsus 13. dets. 1925 a.)

8. А. Вейдерман. Учебник географии для начальных школ, I. IV год обучения. Tall. Eesti Kirjastusühisus, 1925 a. (Soovitatud. Komisjoni otsus 22. aug. 1926 a.)

E. Ajalugu.

9. J. Adamson. *Eesti ajalugu rahvakoolidele*. Kirj. „Loodus“, Tartus, 1925 a. (Soovitatud õpperaamatuks nendele algkoolidele, kus töötavad ainult 4 esimest klassi ja abiraamatuks V ja VI õppeaastale. Komisjoni otsus 28. dets. 1925 a.)

F. Saksa keel.

10. E. Mitt ja E. Jaanvärk. *Deutsches Lesebuch*. Eelaste. Kirj. „Kool“, Tallinnas, 1923 a. (Soovitatud kursoorseks lugemiseks algkooli V klassist alates. Komisjoni otsus 15. novemb. 1925 a.)

11. E. Mitt ja E. Jaanvärk. *Deutsches Lesebuch, I*. 2. trükk. Kirj. „Kool“, Tallinnas, 1923 a. (Tingimisi soovitatud, Komisjoni otsus 15. nov. 1925 a.)

12. E. Mitt ja E. Jaanvärk. *Deutsches Lesebuch, II*. 2. trükk. Kirj. „Kool“, Tallinnas, 1923 a. (Tingimisi soovitatud. Komisjoni otsus 15. nov. 1925 a.)

13. H. Pezold. *Saksa keele õpperaamat Eesti algkoolidele, I*. 2. trükk. Autori kirjastus. (Soovitatud. Komisjoni otsus 15. nov. 1925 a.)

14. H. Pezold. *Saksa keele õpperaamat Eesti algkoolidele, II*. 4. trükk. Autori kirjastus. (Tingimisi soovitatud. Komisjoni otsus 15. novemb. 1925 a.)

G. Vene keel.

15. А. Январк. Букварь. Kirj. „Kool“, Tallinnas, 1923 a. (Tingimisi soovitatud. Komisjoni otsus 15. nov. 1925 a.)

16. А. Январк. Солнышко. Первая после букваря книга для чтения. 2. trükk. Kirj. „Kool“, Tallinnas, 1923 a. (Tingimisi soovitatud. Komisjoni otsus 27. veebr. 1926 a.)

H. Usuõpetus

17. J. Kõpp ja J. Järve. *Usuõpetuse lugemik algkoolidele*. I õppeaasta Kirj. „Postimees“, Tartus, 1924 a. (Soovitatud õpetajatele käsiraamatuks. Komisjoni otsus 29. märtsil 1926 a.)

18. E. Tennmann. *Tõusvale usule. Usuõpetuse lugemik algkoolidele*. I ja II õppeaasta. Kirj. „Loodus“, Tartus, 1924 a. (Tingimisi soovitatud õpetajatele käsiraamatuks. Komisjoni otsus 29. märtsil 1926 a.)

19. E. Tennmann. *Loovale usule. Usuõpetuse käsiraamat lugemismaterjaliga algkoolidele*. III õppeaasta (1924) ja IV õppeaasta (1925). Kirj. „Loodus“, Tartus. (Tingimisi soovitatud õpetajatele käsiraamatuks. Komisjoni otsus 29. märtsist 1926 a.)

Raamatud, õppeabinõud alg-, täiendus- või keskkoolidele.

Maateadus.

20. J. Kents. *Eestimaa geograafia õpperaamat*. Kirj. „Loodus“, Tartus, 1921 a. (Tingimisi soovitatud kesk- ja täienduskeskkoolidele. Komisjoni otsus 19. okt. 1924 a.)

21. J. L. Jürgens. *Eestimaa seinakooli kaart*. Kirj. H. Laakmann, Tartus, 1923 a. (Tingimisi soovitatud. Komisjoni otsus 13. det. 1925 a.)

22. J. Stein ja H. Vachmann. *Saksa keel. grammatika, I. Etimoloogia*. 1. ja 2. trükk Tallinnas, 1924 ja 1925 a. (Tingimisi soovitatud. Komisjoni otsused 15. nov. 1925 a. ja 29. mais, 1926 a.)

23. J. Stein ja H. Vachmann. *Saksa keele grammatika. Süntaks*. Tallinn, 1925 a. (Tingimisi soovitatud. Komisjoni otsus 27. veebr. 1926 a.)

Raamatud keskkoolidele.

Matemaatika.

24. V. Nano. *Tasapinnaline trigonomeetria ja sfäärilise trigonomeetria alged*. 2. trükk. Kirjastus „Varrak“, Tallinn, 1923 a. (Soovitatud. Komisjoni otsus 9. maist 1926 a.)

Füüsika ja keemia.

25. J. Kuusk. *Keemia keskkoolidele*. Tallinn, 1924 a. (Tingimisi soovitatud. Komisjoni otsus 29. maist 1926 a.)

26. J. Lang. *Füüsika ülesanded keskkoolidele*. Kirj. „Loodus“, Tartus, 1923 a. (Soovitatud. Komisjoni otsus 13. det. 1925 a.)

27. J. Lang ja V. Erlemann. *Füüsika keskkoolidele, I ja II*. Autori kirjastus, Tartu, 1925 a. (Soovitatud. Komisjoni otsus 9. maist 1926 a.)

28. E. Maltenek ja M. Kesküla. *Füüsika õpperaamat keskkoolidele*. Esimene köide. 1. ja 2. vihk. 2. trükk. Tallinna Eesti Kirjastusühisus, 1924 a. (Tingimisi soovitatud keskkooli reaal- ja tehnikaharudele. Komisjoni otsus 9. maist 1926 a.)

Maateadus.

29. J. Rumma ja J. Kents. *Euroopa. Maateaduse õpperaamat keskkoolidele*. Kirj. „Loodus“, Tartus, 1925 a. (Tingimisi soovitatud. Komisjoni otsus 29. maist 1926 a.)

Väljavõte Haridusministeeriumi kooliraamatu komisjoni 1924 a. 28. septembri koosoleku protokollist nr. 3:

„Komisjoni poolt raamatutele antavate soovituste kestvuseks määratakse kuus (6) aastat, arvates kuupäevast kuupäevani Selle otsuse alla ei kuulu tingimisi antud soovitused“.

Kooliosakonna 1926 a. 12. mai ringk. nr. 2614 põhjal võib Eestis asuvalis koolides, alates 1927 a. 1. augustist, tarvitusele võtta ainult need väljamaal kirjastatud ajaloo, maateaduse või kodanikuteaduse õpperaamatud, milliste kohta kooliraamatute komisjon andnud oma nõusoleku.

Uus õpetajate palgaseadus.

Toimetusetöö lõpul sai EÕL. büroo haridusministeeriumilt ministeeriumi poolt väljajõetatud uue õpetajate palgaseaduse eelnõu. Kuna puudub ruum tuua selle eelnõu üksikasju (loodame kogu eelnõu kõigile õpetajaile teatavaks teha eri büllitääni kaudu), toon siin kohal ainult eelnõu jähtsamad põhimõtted.

Õpetajate liigitus haridusjärkudesse püsiks peajoontes endisel kujul.

Teenistusvanuse (praktikaastate) järke oleks senise kolme asemel **neli** (iga kolme aasta järele tõuseks õpetaja ühe palgaastme võrra, maksimaalne palk tuleks 12 aastast peale).

Palgaastmed oleksid ühtlased katsetavate riigiteenijate astmetega: Vaste — 26.000., VI — 24.000.—, VII — 22.000.—, VIII — 20.000.—, IX — 18.500., X — 17.000.—, XI — 15.500.—, XII —

14.000.—, XIII — 13.000.—, XIV — 12.000.—, XV — 11.000.—, XVI — 10.000.—, XVII — 9.000.—, XVIII — 8.000.—, XIX — 7.500.—, XX — 7000.

Kutseta algkooliõpetaja palk algab 7000 (XX aste) margast ja tõuseb 12-daks aastaks 10.000 (XVI astm.) margani. Kutselise algkooliõpetaja palk algab 9000 (XVII astm.) margast ja tõuseb 13.000 (XIII astm.) margani.

Õpetaja kesk-, kutse- või täiendus- kooli klassides, mis 6 a. algkoolist kõrge- mal, saaks palka:

Kutseta õpetaja — XVIII — XIV astmeis; **alkooliõpetaja kut- sega** — XVI — XII astmes; **kesk- kooliõpetaja kutsega**: eriainete-

õpetajad ilma ülikooli hariduseta II järk III liik — XIII—X astmes; ülikooli haridusega ja ilma kutseta (I järk II liik) — XIII—IX astmes; ülikooli hariduse ja kutsega (I järk I liik) — XII—VIII astmes.

Avalikkudes algkoolides riik hakkaks maksma 80% kogu õpetaja palgast, kuna 10% kannaks vald ja 10% maakond (või lin- nad — 20%).

Nädalatundide arv on jätud endine. Kompensatsiooni kõrvaltööde eest klassijuhalus, vihud jne.) ei näe eelnõu ette.

Erakoolide õpetajate pal- ga-küsimuse jätab eelnõu täiesti la- hendamata.

Pikemalt bulletäänis.

J. R.

Uusi raamatuid.

M. Raud — *Usk ja kasvatus*. Usuõpetuse põ- himõttelisi küsimusi. Viljandimaa Õpetajate Liidu kooperatiivi kirjastus, Viljandis 1926. Hind 180 m.

Eesti biograafiline leksikon I. Akadeemilise ajaloo- seltsi toimetused II. Toimetused: prof. A. K. Cederberg (peatoimetaja), prof. H. Koppel, prof. J. Köpp, prof. A. Saareste, dots. P. Treiberg, Er. Tuglas, R. Kleis (sekretär). K./ü. „Looduse“ kirjastus, Tartus 1926. Hind 400 m.

Fr. Gerstäcker *Germelshausen*. K./ü. „Looduse“ saksa ja inglise kirjandus koolidele nr. 38. Tartus 1926. Hind 50 marka.

L. Kreymann — *Die Exzellenz in Zivil*. K./ü. „Looduse“ saksa ja inglise kirjandus koo- lidele nr. 39. Tartus, 1926. Hind 25 m.

Aug. Raud. — *Pedagoog*. Õpetajate tähtsamat. Kirjastus „Orvik“. Tartus 1926. Hind 120 m.

Aug. Raud. — *Lemmik*. Koolinoorsoo tähtsamat. Kirjastus „Orvik“. Hind 80 m.

Joh. V. Jannsen, „*Uus variser*“. K./ü. „Looduse“ eesti kirjandus muulaste koolidele. Redig. ja vene- ning saksa keelse sõnastikuga varustanud B. Pravdin. Tartus, 1926. Hind 45 m.

Ed. Tennmann — *Teadvale usule*. Usuõpetuse käsiraamat algkoolidele. V õppeaasta. K./ü. „Looduse“ kirjastus, Tartus 1926. Hind 100 m.

J. Adamson. — *Majandusteadus*. Keskkoolidele ja eneseharimiseks. Teine parandatud ja täiendatud trükk. O./ü. „Noor-Eesti“ kir- jastus, Tartus 1926. Hind 225 m.

Oskar Pärlil. — *Ruumi algõpetus ülesandeis II*. O./ü. „Noor-Eesti“ kirjastus, Tartus? Hind?

K. Hintzer. — *Pappiööde meetodika ja ilupaberite valmistamine kodusel teel*. K./ü. „Loodus“, Tartus 1926, Hind 150 m.

V. Ridala — *Eesti Kirjanduse ajalugu koolidele*. II jagu, I vihk. „Noor-Eesti“ kirjastus, Tar- tus 1925. Hind ?.

Ilmus trükist

Eesti valdade skeemiline kaart

Kokku seatud Riigi Statistika Keskbüroo andmetel 1926 a. Hind 10 marka. <> Koolidele — suuremal arvul à 7 marka tükk.

Saadaval: Tallinnas, S. Roosikrantsi 15.

Kirjastus-Ühisus „AGRONOOM“.

Soovitame õpetajaile 1926./27. õppeaastaks:

Pedagoog

Õpetajate tähtsaamat.

Trükki toimetanud Aug. Raud. Hind kalingurköites 120 marka.
KooS „Klassijuhataja märkuste raamatuga“ (vaata allpool) 150 marka.

Sisustik:

1. Tabel-kalender 1926./27. õ/a.	12. Lugemiseks võetud raamatud.
2. Päevaraamat (89 Eesti tegel.pildiga)	13. Lugemiseks antud raamatud.
3. Tunnikavad.	14. Kellele mina võlgu.
4. Üldine tunnikava.	15. Kes mulle võlgu.
5. Õpilaste edasijõudmine (lahtrid nrde jaoks).	16. Mitmesuguste maksude tähtpäevi.
6. Korrapidajad õpetajad.	17. Sissetulekute ja väljaminekute kokkuvõte.
7. Korrapidajad õpilased juhatavas klassis.	18. Koosolekuid.
8. Kirjalikkude tööde nimestik.	19. Tähtpäevi.
9. Järeleksamid ja suvetööd.	20. Minu kirjavahetusest.
10. Õppekäigud ja -reisid.	21. Aadressid.
11. Tarvilikkude raamat. nimestik.	22. Lisa : Eesti keele õigekirja juhised.

Klassijuhataja märkuste raamat

Õpetajate tähtsaamatu „Pedagoogi“ lisa.

Kokku seadnud Aug. Raud. Hind pehmes köites 50 marka.

Sisustik:

1. Intruktsioon avalikkude alg- ja keskkoolide ning nende asetäitvate erakoolide klassijuhatajaile.	3. Üksikasjalisi andmeid iga õpilase kohta juhatavas klassis.
2. Juhatava klassi õpilaste nimestik.	4. Õpetajate nimestik.
	5. Erilisi märkusi.

Õpilaste teatevihk kodu ja kooli vahel

Kokku seadnud Aug. Raud. Hind 10 marka.

Sisustik:

1. Õpilase teatevihk (märkusi tarvitamisviisi kohta).	5. Teateid õpilase edasijõudmise kohta (veerandaastate otsused).
2. Tunnikava tabelid.	6. Andmeid õpilase kohta.
3. Puhkepäevad, mil koolitööd ei ole.	7. Teadaandeid kooli ja kodu vahel.
4. Koolitöö vaheajad.	8. Puudumiste kokkuvõte.
	9. Hiljaksjäämist kokkuvõte.

Saada kõigist paremaid raamatukauplustest. Pealadu: V. Tamman'i kirjastus, Tartus, Tähe t. 84; tel. 4-44.

Kirjastus „ORVIK“, Tartus.

Eesti Õpeajate Liidu

noorsoo-ajakiri

NOORUSMAA

ilmub kaks korda kuus,

tellimishind 200 mk. poolaastas.

NOORUSMAA tutvustab noorsugu kirjanduse ja kunstilmaga.

NOORUSMAA on aknaks, kust noored näevad kõike neile huvitavat.

NOORUSMAA pakub huvitavat ja vaimukat ajaviidet.

NOORUSMAA toob igas numbris huvitavaid auhinnaülesandeid lahendamiseks.

NOORUSMAA on õpetajakonna ettevõtte ja ootab esijoonel toetust õpetajaskonnalt.

Toimetus ja talitus Tallinnas, Rataskaevu tän. 22.